Politica.

Ciesielski Andreae: Ad Equites legatos ad conventionem Varsoviensem — de regni defensione et iustitiae administratione

typis Mathiae Wirzbiętae. 1572.

V
B
J
C

AD EQVITES LEGATOS AD CONVENTIONEM VARSOVIENSEM PVBLICE DESIGNATOS ET DECLARATOS, DE REGNI DEFENSIONE, ET IVSTICIAE ADMINISTRATIONE.

Andreæ Ciesielskij, Equitis Poloni.

ORACIO.

In qua præterea continentur luculentissimæ & hac tempestate pernecessariæ explicationes.

De Prussiæ Ducatu declaratio.
De Tartarorum contributione.
De Fœderibus obseruandis.
De Moneta corrupta.
De Ciuitatibus & eorum commodis.
De Homicidijs & Pixidibus.
De INTERREGNO.
De Regis electione libera.

VERGILIVS.
Sic omnia fatis
in peius ruere.

PLVRIMIS VIRTVTIBVS ORNATO D. IOANNI SIEMIKOWSKI SIRADIENSI TESAVRARIO ET ORATORI AD Comitia Varsouień publicè delecto & destinato. Affini suo.

ANDREAS CIESIELSKIVS S. P. D.

PVblico omnium Equitum consensu & magno fauore, Legatus es declaratus Siemikoui, & cum libera potestate Mandatorum à nobis emissus ad Regni Comitia, ad stabiliendas Reipub. nostræ rationes, quo in munere obeundo, cuncta tibi prospera, à Dijs immortalibus exoptamus, pariter & collegis tuis, ingenio ac virtute præstantibus viris. Et quia hunc pulcherrimum laborem, pro communi salute patriæ, pro libertate publica, pro honestate, pro pace & fortunis, pro cunctis deniq; nobis perferendum suscepisti. Danda tibi erit opera, vt ad ea omnia conficienda, eam quoq; quam debes & potes insignem diligentiam suam, & omne studium conferas, quo patrocinio & consilio tuo omnium vtilitati & publicæ saluti fiat quam maximè prouisum & prospectum, ne autem & ego municeps tuus Nobilis, nihil mandasse tibi videar. Qui Schadkouiæ, in celebri illo particulari Nobilitatis Conuentu (aduersa impeditus valetudine) publicæ consultationi adesse non poteram, & ea quæ mente conceperam declarare præsens, amor meus erga patriam singularis, & tua affinitas iure suo extorsit, vt scriptis suis ea mandare non sum grauatus, quæ hac tempestate po-

 tissimum

rissimum necessaria existimabam, quæ tu, si proba-
buntur, pro sua autoritate fide: integritate, & constan
tia, ita promouenda suscipies, suscepta vero pro tem-
poris & necessitatis ratione summa perseuerantia tran
siges, quo patriæ nostræ dignitatem, libertatem, vtili-
tatem, ac salutem, proprijs suis commodis & rationi-
bus priuatis antepofuisse, nec aliqua in parte illi defu-
isse, aut vim ac minas alicuius exhorruisse videaris, ac
vt ad rem destinatam nostra festinet oratio. Hæ quę-
stiones infra scriptæ, tibi Legato & custodi libertatis
nostræ, ꝑ loco & officio suo, in corona & cõsessu Con-
uentionis, vel proponendæ sunt ob necessitatem,
vel propositæ, ob consilij tui & ingenij non
mediocrem gloriam, commoditate tem-
poris ad id sumpta, in hunc sequen-
tem modum studiosé
discutien-
dæ.

Ad Equites Legatos
ad Conuentionem Varſouienſem Publicè deſignatos & declaratos, de Regni defenſione, & Iuſticiæ Adminiſtratione.

ORACIO.

TAnta olim maioribus noſtris fuit cura & ſtudium, Equites, ſanctiendæ & conſeruandæ Reipublicæ, vt ſi eorum præceptis, inſtitutiſq; atq; præſcriptis legibus, noſtram præſentem fluctuantem Rempublicam formaremus, nihil laboraremus, ac fœlicem profecto meliuſq; conſtitutam illam & incorruptam magiſq; liberam & quietam haberemus, & conuentionum rarior eſſet vſus, & ſenſuum capitis noſtri perturbatio, figendo ac refigendo, condendo ac corrigendo nihil profecturas leges, quarum propter abuſum iam finis propè nullus. In primis aūt digna haberetur ratio, Clementiſsimi Regis noſtri, à cuius ſalute noſtra dependet ſalus, niſi fortaſſe ſubitos ac repentinos caſus emergentes prætendamus, tot conuentionibus agendis, quos maiores noſtri, vno, vt dicitur, pede ſtantes, vno momento, in patentem camporum planiciem euocati conuenientes, ſine verborum contentione & tumultu, ſola conſilij maturitate, tam promptè non tantum abſoluebant, verum etiam ſi neceſsitas poſtulabat, ferro & armis, comprobata decreta, executioni demandabant, in hoſtem incumbentem, celeri veluti curſu ſeſe proripientes, ad regionem vſq; hoſtilem citius penetraſſe,

impetum & audaciam repreſsiſſe & afflixiſſe repenti-no occurſu, quam vel aduerſarij à finibus ſe mouerent proprijs, vel ad reſiſtendum præpararent. Quo facto pace & bello, domi & apud externos, clariſsimi & in-uictiſsimi ſunt habiti & formidabiles, propagatoq; & ſtabilito Imperio, multis ſubactis prouincijs, & in de-ditionem vltro receptis, ad vnumq; corpus Regni re-dactis. Multi Regum noſtrorum magnitudine poten tiæ ſuæ confiſi, maximis finitimis Regnis cum impe-rio præfuiſſe, ac etiam Vngariæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Sclauoniæ, Boemiæ, Daciæ Regnis, Moldauis, Ruſ-ſiæ Principatibus ampliſsimis, Reges & Principes, nulla vi prohibente & obſiſtente, pro arbitrio ſuo con ſtituiſſe & deſtituiſſe. Tanta illis fuit virtus, ad omnia maxima pericula pro patria ſuſtinenda, tanta celeri-tas ad omnes caſus repentinos excipiendos, tanta con-ſtantia ad duriſsimos continuos labores, tanta deniq; cura tuendæ & augendæ Reipublicæ, vt mirum eſſe non debet, ſi tanta virtutis contentione Reſpublica no ſtra, ad tantam dignitatem & ſplendorem peruenit, & ad hunc vſq; diem fœlicitate quadam, & Deorum im mortalium beneficio ſarta tectaq; permanet, ſaluaq; & incolumis permanſura, quo ipſa plures nunc quàm antea curatores & adminiſtratores habeat, ad tutellã ſui & ſalutem tuendam comparatos. Nam ſiue quis ad primorum prudentium Senatorum tantum nume-rum & dignitatem excellentem oculos vertat, ſiue ad hunc noſtrum præſentem illuſtrium Equitum ordinẽ & conſeſſum, facile mea quidem opinione iudicare po-terit, fortunatam ac perbeatam eam Rempublicam, quæ tantorum & tam multorum præſtantium virorũ conſilijs regatur. Si enim paruis inicijs & incremen-

tis, ad tan-

tis, ad tantum potentiæ dignitatisq; paucitate & ruditate maiorum nostrorum euecta, & ad fœlicitatis gradum adaucta fuerit, quid non illi possumus polliceri & ominari? nisi ad multo ampliorem ac stabiliorem gloriam potestatemq; peruenturam eam, tot consilijs Principum adiutam, tanta virorum fortium multitudine, equitatu plurimo splendidissimoq; abũdantem, tot militum armatorum copijs amplissimis & magnitudine, circum septam, Imperatorum ac perfectorum militum audacia atq; virtutem munitã & gloriosam, omni suffultam apparatu, opibus nunc quidem refertam maximis & rerum omnium affluentia abundè quasi instructam, atq; vtinam hæc bona fuissent nobis Equites stabilia immota atq; æterna.

Sed quia à maiorum institutis recessimus, omniaq; ferè in contrarium mutata sunt, neq; à nobis aliqua iam habetur ratio præscriptarum legum, quarum vbiq; sacrosancta inprimis debet esse obseruantia. Dij boni, quam magnam hic contemptus & incredibilem in omnibus rebus benè constitutis confusionem & subitam admirabilem mutationem fecit, quantum de dignitate eius detraxit, quantum publicam libertatem labefactauit, omnium benè intelligentiũ animi haud dubiè animaduertunt, & turbato animo maiore cum trepidatione & stupore suspensi finem & euẽtum tam subitæ immutationis & nefandæ inuersionis intuentur, ac intenti prospectant, cum vident nullum concordiæ, nullum religioni, nullum iusticiæ relictum in Republica nostra locum fractis & profligatis legibus, contemptaq; iudiciorum autoritate, nullum Magistratui imperium iuribus repudiatis. Sed omnia Reipublicæ instituta confunduntur: violantur, turbantur & pro-

tur & prosternuntur, omnia sursum deorsum feruntur, ac cęlum terræ, vt est prouerbium, miscetur, dum pro arbitrio suo quisq; cuncta facit, pessimi liberè in perniciem bonorum grassantur, rapinæ designantur, tenuiores à potentioribus opprimuntur, nemine conatibus impiorum resistente, aut iniurias repelente, nihil deniq; tutum cuiq;, nihil certum ac integrum, non facultates, non vita deniq; ipsa, cum nemo prohibeat, cum nulla delictorum fiat coercio. Omnia geruntur vi, fraude, ac cædibus, plena omnia contentionibus, dissensionibus, dissidijsq;, omnia ad seditionem collapsa esse. Quorum omnium malorum quottidiana sunt exempla, vt ea pluribus verbis cõmemorare non opus esse duco, vel quia iusto sine dolore refferri non possunt. De quibus quidem incommodis Reipublicæ nostræ turbandæ ac rationibus constituendæ, anteq; dicere incipio, vos magnopere oro Equites, vt me breuiter edisserentem, pro sua humanitate solita benignè ac patienter audiatis.

Modus conseruandæ Reipublicæ.

VSitatius olim fuit & receptus modus conseruandę Reipublicæ, quem in defensione finium & Iusticia domi administranda, maiores nostri consistere arbitrabantur, quo scilicet primum foris pacata Republica ab omnibus malis & periculis tuti existentes, liberi & incolumes placida in pace & tranquilitate viuerent, vitamq;, fortunas, religionem, libertatemq; à præda hostili ac rapinis saluam integram ac illesam haberent. Domi vero sine mutuis discordijs, nemine læso, iusteq; ac innocenter viuendo, in mutua dilectione, concordiam & pacem rerum omnium altricem & parentem,

parentem, in officio retinerent, ac in virtute conua-
lescẽ, vitam honestè, modestè, sanctè[q]ꝫ exigerent. Su-
blata enim defensione, quis vitam intrepidè agere
posset? Cum aduersarius vicinus, cupiditate inuaden-
di nostra ductus, assiduo impetu & excursionibus, nos
imparatos & occupatos quotiẽs vellet depredaretur,
latrocinijs infestaret prouincias nostras, vrbes, pagos,
& agros vastaret, nemine insultus propulsante aut co-
hibente. Iusticia autem neglecta, quibus non calami-
tatibus fuisset Respublica oppressa? quo non tumultu
turbata? quibus non periculis exposita? Quibus ma-
lis non inuoluta aut obruta? quibus contumelijs ac di-
scordijs, sedicionibus ac cedibus & rapinis non esset re
pleta? Hæc vti pręcipua maiores nostri tanta cura &
sollicitudine conseruare studuerunt, vt sola concordia
& pace, salutem vniuersam, & commune bonum pa-
triæ nostræ contineri existimarunt. Quæ quidem cõ
cordia & pax, quia sine Iusticia constare non potest, Iu
sticia autem continetur & definiatur legibus, Iura au-
tem sine Magistratu legum custode non sunt valida,
nec conseruantur, ideo nihil tam diligenter quam le-
ges retinebant, quod ijs omnia honesta, vtilia & recta
præcipi. Inhonesta autem, turpia, & vitanda prohibe
ri, rerum[q]ꝫ proprietatem nostrarum tueri viderent,
at[q]ꝫ facta etiam inuicem confœderatione & mutua cõ-
spiratione, contra eum & eos se iureiurando obligaue
rint insurrecturos ad opprimẽdum, qui tantam legum
præstantiam, vel non obtemperando conturbarent et
contemnerent, vel violando publicam tranquilitatẽ
dissiparent & euerterent, tam vtilem perspiciebãt in
omnibus Reipublicę partibus legum dignitatem.

Quorum vestigijs & exemplo nos quo[q]ꝫ ante vigesi-

 mum & se-

mum & secundum annum excitati, post intermissam & penè collapsam legum obseruationem. Rempublicam nostram, omni varietate malorum satis superque quasatam atque vexatam stabilire ac disponere statuentes, in meliorem que pristinum statum iterum restituere atque componere cupientes facta consultatione, nullum magis tēpestiuum remedium tam præsentibus quàm imminentibus malis omnibus & reformandæ, aptādæ & dirigendæ Reipublicæ visum fuit, nisi sua legibus restituta quamprimum autoritate. Ideo inprimis Serenissimum Regem fœliciter nunc cum imperio præsidentem, non solum ad iura communia, statutas leges & Priuilegia obseruanda, finalemque executionem, ijs & alijs omnibus, quæ legibus præcipiuntur sibi ostendendis, faciendam, religionis sacramento obstrinximus. Sed etiam vt iuxta eas subditos regat, pœna periurij si contrafecerit adiecta, ad quæ omnia conficienda, tot Conuentiones transactæ, tanti sumptus facti & impensæ, non paruo suffecturæ exercitui, hac tamen opera & contentione duo duntaxat statuta, De Vnione Ducatus Lituaniæ, & prouentibus Regalibus extant interpreta, declarata, & ad effectum deducta, (quæ vtinam firma & perpetua permaneant.) Alia vero adhuc corrigenda in Comicia hodierna sunt reiecta & deuoluta, quæ si tam segniter & cunctanter à nobis etiam fuerint tractata, omnis spes nobis & posteritati nostræ præcisa erit, aliquando obtinendi vel assequendi eam legum deprauatarum emendationem, si tanta tarditate & cunctatione de singulis articulis disceptandum erit nobis. Quod si vero fœlicitate quadam citius consequi liceat, quid refferremus commodi? nisi veteres quasi obsoletas & collapsas leges, paucis commutatis verbis,

tatis verbis, scripto publico confirmabimus (Regia Magestate ad omnia consentiente) ab executione autem & obseruatione illarum supersedebimus? quasi in scribendo & præcipiendo tantum & non in seruando leges consistant? Vnde fit, vt scriptas solũ habeam⁹ leges, multis repetitis verbis & literis exaratas, ordinẽ autem rectum in Republica nullum, nec proculdubio habituri, nisi cautione facta, ne semel latæ leges, aut res iudicatæ, vel decreta, aliaqꝫ omnia iustè imperata vel vetita, deinceps aliqua audacium temeritate rescindantur, irritentur, disoluanturqꝫ. Quia vero plures formidine penæ potius, quàm virtutis amore peccare desinunt. Magistratus autoritate in officio essent tales retinendi, & seueritate pænarum reuocandi & cogendi, quæ facultas quia Regiæ Magestati incumbat, tanquam legum & libertatis nostræ defensori. Non sufficit illi ædictis tantum & imperio vetari & polliceri ad dandas literas gratia commonefaciendi officiales Regni, vt sua exequantur officia, nisi confestim puniantur non obtemperantes, nam longius differre periculosum est, cum impunitate alitur ista negligentia & legum contemptus, neqꝫ satis est, defectus cognoscere, literis commonefacere, constitutiones scribere, nisi vt præmissum est, fiat prouisum, quo volentes nolentes de mandatis defungamur officijs, quæ plerumqꝫ vt reliqua omnia differre solent & protrahi, sic enim leges retinebuntur, si & obseruentur & custodiantur, & contemptores earum dignis afficiantur pœnis, qua in re, etsi propositæ etiam extant pęnæ, sed in quem facinorosum fuisse aut non obtemperantem extensas? Quis delinquentium aut recti honestiqꝫ iniquus trãsgressor supplicio affectus? Quis delator criminum &

 defectuum

defectuum aliorum Statutorum ita constitutus est.
(Quemadmodum Reuisores, Recuperatores, Lustratores, ad retinendos integrè fisci prouentus constitutos esse videmus) ad conseruandam in suo ordine Reipublicæ Symmætriam, nisi id oneris nobis terrarum nuncciјs frustra impositum esse fateamur. Et fatemur id quidem libenter, & satis nos perfunctos esse officio nostro putamus, cum hactenus nullius victi præcio, nullis allecti pollicitis, nullis deterriti minis, omnia impēdentia pericula, & quibus grauaminibus oppressa sit Respublica, hoc in loco ad Regiam Magestatem & Senatum amplissimum quottannis differre studuimus, nec cessamus vulnera illius ostendere, defectus exponere, & magno impendio & sumptu hic moram in Comitiјs agere, promptissimis animis Reipublicæ cōmodis inseruiendo. Et quamuis pro tantis nostris meritis, & functione sua fideli & honestissima, inuidiam & ingratitudinem, pro gratia autem & beneficio, odium atq; offensionem referamus. Tamen non molestum adhuc erit, pro communi salute, pro libertate publica, pro dignitate & decoro, quosuis duros perferre labores, & quæuis aduersa spontè subire, ac vitam deniq; ipsam offerre, si quid virtute, fide, opera, & conatu nostro perficere valeamus, ad rationes & commoda Reipublicæ constabilienda & conseruanda. De quibus rebus, quia in hac Conuentione mihi quoq; dicendæ sententię necessaria data sit potestas & locus, dicam apertè breuissimis quid sentiam verbis.

Defensionis modus.

DEfensionem optimam eam esse iudicamus, quæ mercenario constat milite. Et quamuis nos cum

Regia Ma-

Regia Mageſtate, ad propulſandam omnem à finibus Regni hoſtium vim teneamur. Quæ ſeruitus tamen iſta liberis indigna, ſine intermiſsione in armis, procul à domicilijs, & focis lariũ, à liberis & agris ſuis, quaſi in ſtatione perpetua excubare: hoſtem expectando moram diutius agere: & multitudine ſua cuſtoditas prouincias opprimere & aggrauare: Quo pacto autem ea fouenda militia, & quibus ſtipendijs, quoue commeatu ſuſtentanda, de hoc fuit hactenus diſceptatum. Donec Regiæ Mageſtati, ex legibus fuiſſe oſtenſum, bona & poſſeſsiones Regales, non pro perſona ſolius Mageſtatis tantum, ſed etiam pro tuitione & conſeruatione, pro neceſsitatibuſqꝫ occurrentibus Regni totius à principio ordinata fuiſſe, benignè conſenſum præbuit, vt quartam ſuorum omnium prouentuum partem non grauatim obtulerit, ad ea præſidia finitima. Quæ quarta pars fructuum, quantam peccuniæ ſummam conſtituat. Quanto ſuffectura militi, nec dum ex reuiſione & luſtratione aut rationibus nobis conſtat.

Quo egregio facto, iam ſe ſua Mageſtas, ſuo veluti perfuncta munere, ſolutum ab eo tuendorum finium onere arbitratur, iuſtè collata ea quarta parte, ac vt nos ſuo excitaret exemplo, ad querendum quoqꝫ ex parte noſtra modum, dux & autor eſſe voluit. Et cogitantibus nobis, non alia magis cõgrua videtur eſſe ratio, & tolerabilior, quàm vt ad eam quartam partem à Regia Mageſtate oblatam, de Decimis à nobis olim clero nullo iure deuotis, ex ſingulis Lanæis per decem octo groſſos peccuniæ quottannis conferamus. Et Miniſtris veris circa Eccleſias parrochiales reſidentibus per ſex groſſos exoluamus. Nullã enim parrochiam adeò tenuè dotatã eſſe ſcimus, quæ dotis nomine certa agri

13

iugera non poſsideat, pro ſuſtentatione ſua, ad quam ſi de ſingulis pagorum ad parrochiam pertinentium Lanæis dictos ſex groſſos haberent, ſatis abundè & melius quam nunc illis de victu & amictu fuiſſet proſpectum (ocioſis nunc cuncta occupantibus) & miſeris agricolis, ex famis eos opprimentis clade nec dum liberatis, & aſsiduis laboribus confectis, & iam exhauſtis, ad extremamq́ꝫ inopiam redactis valdè conſultū. Teſaurarij autem terreſtres vulgariter Skarbnici, colligendarum & exigendarum pro defenſione peccuniarum prædictarum haberent facultatem, ad id enim à primordio ſingulis in prouincijs inſtitutos fuiſſe certū eſt. Et ne quis durior Criticus Cenſor, me rerum nouandarum autorem eſſe arguat. Ante aliquot annos quodam Commentario oſtendimus, rem non nouam fuiſſe, pro neceſsitate Reipublicæ, Decimas militibus diſtribuere, quinimmo atteſtantibus etiam legibus Canonicis, commodum in melius commodum conferre licite poſſe, ac datum ob cauſam, cauſa non ſecuta poſſe retractari. Archiepiſcopi autem Epiſcopi, Præpoſiti, Canonici, bonorum terreſtrium poſſeſionibus eſſent contenti, non propterea, quaſi ea neceſſario aut iuſtè poſsiderent pro Epiſcopatu aut Senatoria dignitate. Cum nemo Deo militans implicat ſe rebus ſeculi, & Leo nonus, ſanxiſſe legitur, ne Clærici tractarent ſecularia, nec diſcipulum Dei eſſe eum, qui non abrenuncciauerit omnibus ijs, quæ poſsidet. Et Caſtellani plurimi ad Senatum pertinent, nullis cumulati opibus. Sed vt ſatisfiat Decreto Conuentionis Anni 1532. vt ſcilicet Nobilitas regni, quæ potiſsima eſt ipſius porcio, præcipuum habeat ſtatus & prouectionis ſuæ ſubſidium & adiumentum. De quibus quidem bonis,

dem bonis,

dem bonis, quia eodem iure gaudeant, quo & noſtra, ad generalem belli expeditionem nobiſcum teneãtur, ne Reſpublica eorum rapinis quaſi denudata, & defenſione ex tercia penè parte regni fruſtrata & fraudata eſſe videatur, vel Decimas retinerent, bona autem pro fiſco Reipublicæ dimitterent. Monaſteria autem benè meritis viris, in rebus bellicis peritis & exercitatis, quaſi Cõmendatoribus diſtributa, ſeruirẽt in tãtis difficultatibꝰ, ad omnes ſubitos caſus emergentes & repentinos impetus, adminiculoq; eſſent, etiam militibus ſtipendiarijs, ſi hoſtis inopinatus, maioribus copiis Regni aliquam prouinciam inuaſiſſet, impetum eiꝰ & inſultus ſua virtute celeriter detinerent, cum prouinciarum Capitaneis ac aliorum periculorum ſuorũ ſocijs, dum nos præſidio magis numeroſo, & cõmunibus viribus ſubueniãus. Regiã præterea Mageſtatẽ, ꝓ Comicijs ingredientẽ aut egrediẽtem, vel ad prouincias remotiores trãſeuntem, more Aulicorum, magna cum dignitate deducerent. Exteros Legatos expediẽti aſsiſterent, ad publicum bonum, patriæ ornamentum, ſplendoremq; Regis maximum, & Imperij Mageſtatem retinendam, & apud exteros augendam amplificandamq; non parum hoc pertinere. In templis nihilominus illorum, ternis vel quaternis Monachis, ſi videbitur pro boatu ſolito relictis, quorum & hodie numerus paulò excedit, plura autem prædia & pagos vbertate agrorum fertiliſsima, habere, in quibus inutiles Abbates, nulli vſui terræ pondera, ſaginati duntaxat luxuriantur. Cum & Maiores noſtros, cum Monachis Theutonicis in Pruſsia hoc idem feciſſe olim cõſtet, & in meliorem vſum redegiſſe inutiles illos Cruciferorum ordines.

Etſi autem non defuturos eſſe multos, qui me talia veluti indignisſima & abominanda perſuadentem di/ris grauiter deuotum condẽnabunt, horum ego odijs nihil commouebor, nam deſiderium & charitatem patriæ omnibus purpuratis pluris facio, ſalutemq́ vti litatem & libertatem illius præferro omnibus amici/cijs, honoribus & commodis ſuis. Decet enim cun/ctos augmenta patriæ ſuæ cogitare, iuxta Caſsiodori doctrinam, atq́ vtinam illi rationem meliorem defen dendæ Reipublicæ nobis proponerent, quo ſimul no/biſcum diutius optata pace delicijſq́ perfruantur, in tanta hoſtium qua ſumus circumſepti frequẽtia. Neq́ enim vt diſoluantur politiæ ſuadeo, ſed modum com/modiorem ſtatuere defenſionis non poſſumus, quam vt de pabulo ocioſorum hæc particula alieni laboris de matur, hacq́ ablatione ſuperfluorum, & illis, & no/bis, & colonis omnibus fiat abunde proſpectum, Ec/cleſiarumq́ ſtatus, ſuperſticione & abuſu duntaxat ſublato, ac cultus diuinus, pura in religione cum mi/niſtris ſuis altari ſeruientibus, eſſet conſeruatus. Acer bius fortaſſe & grauius alij, quibus maior ratio & Re/ipublicæ non minor ineſt amor ſtatuere velint, vt Ar chiepiſcop⁹ Trzemeſſna illi adiecta, Gneznenſem Ec/cleſiam pro ſuſtentatione ſua, non ſine certa ratione eſſet contentus, optima enim pars mẽbri, quæ ſuo cõ/gruit corpori. Nam Gneznæ corpus, Trzemeſſne ca put Sancti Alberti reconditum fertur, integrum ac in diſolutum remaneat ſine Abbatis & Archiepiſcopi cõ tentione, Cracouienſis Mogilam loci vicinitate & amę nitate maximè allectus concederet libenter, Cuiauien ſis haberet optionem, vel propè VOLBORIAM traducendi SVLeiouiam, vel in Cuiauia, propiorem

Eccleſiæ ſuæ

Ecclesiæ suæ Coronouiam aut Papouiam, vel si magis eum maritima delectat Pomerania, vbi & Episcopus est, Oliuam præferat, Poznaniesis de Czijazim in vicinum Lendum transiret, Plocensis Ceruenensem Abbatiam cum vtraq; oppidi nunc dismembrati parte obtineret. Leopoliensis Antistes ad Iactorouieñ Monasterium propè Dunaiecz non remotam neq; ingratam migrationem esset sortitus, & sic aliorum quisq;. Nam ea quæ nunc possident bona amplissima, sunt merè Reipublicæ, certis personis ad vitam duntaxat concedi solita, rectè in vsus Reipublicæ conuerti possunt, prouisione Episcoporum honesta facta. Quam pontificum talem traductionem, neq; improbarem ego, nam nihilominus pontifices fuissent, eandem religionem sacram, autoritatem ac dignitatem, intemeratam & stabilem retinentes, nisi crederem, sufficere posse, pro mercenarijs militibus, cum quarta prouentuum Regalium, eam anniuersariam coniunctam Decimarum contributionem, possem & allegatas huius rei adferre iustas rationes, quibus nituntur persuasores. Sed aliena iudicia dilatare nolo, breuitati studens ad sua redeo.

Quod si vero adeò fuerimus indurati, vt potius ex sanguine ex visceribus veluti hausto miserorum subditorum, & cum lachrimis eorum amplius pro milite mercenario extorquere & exigere placuerit tributa, vereor Equites, ne dum ociosis parcimus, nosmet ipsos hoc onus defensionis perferre, vel ob impotentiam & inopiam incolarum impensas solos conferre, & ociosos nihilominus fucos fouere labore nostro oporteat, vel si nihil horum concedimus, nudatas & orbatas destitutasq; præsidio finitimas prouincias hostili prædæ

exponemus diripiendas, vel subditos nostros grauiori bus tributorum oneribus totiens oppressos nunquam respirare faciemus, Hoc vnum tamen præcibus addi tis, cum gemitu depræcamur, vt ritu maiorum, iuxta veterem consuetudinem, seu quiettationes & taxata antiquitus bona, & non secundum nouas excogitatas possessiones & locationes cōtributio deinceps decerna tur, ne prouinciæ nostræ & bona talibus insolitis no/ bisq; acerbis tributis subijciantur & opprimantur, aut ad iuramenta inusitata, de pluribus possessis vel nega/ tis Lanæis, per exactores adigantur. Neq; enim dubi um est, olim cum duo decernerentur grosi, per liberā submissionem maiorum nostrorum, iam taxatos fuis/ se, omnium villarum fundos & agros. Nam aliter nō potuissent exigere ea fumalia, nisi singulis Lanæis cō/ putatis & ad calculum reuocatis, considerataq; bono/ rum & hæreditatis cuiusq; circumferentia & quanti/ tate, quod si autem industria & opera nostra plures nunc, quam antea (dum decernerentur fumalia) con/ spiciantur agri, sed syluarum mæricarum, glandinis & pascuorum facta vicissim diminutio, vt iusta non videtur esse causa, cur à pristina consuetudine per an/ tecessores approbata, recedere debeamus. Et ideo Pri/ uilegijs libertatem nostram præseferentibus cautum esse verbis expressis apparet, de possesso (& non in po sterum possidendo) Lanæo, idq; iuxta veterem con/ suetudinem esse soluenda fumalia. Videmus enim reuera, alios fundos, penitus iam extirpatos, agris tan tum patentibus perspicuos, multominoris esse circū/ ferentiæ, alios vero non eradicatos plurimis syluis & nemoribus abundare, esse tamen maioris quantitatis. Quæ igitur iusta æquabilitas esset, de minore hæredi/

tate agris

tate agris tantum conſtante, ſyluas nullas habente plus, de maiore vero, quod ſtagnis, piſcinis, ſyluis, pratis, paſcuis, magis opulentior ſit quam agris, minus, contributionis nomine exigere. Quapropter mos hic patrius & quidem probatiſsimus, quæſo, retinendus, vt ſeruetur illa pars Iuſticiæ æquabilitas, ſatiuſq; plures groſſos, iuxta inueteratam conſuetudinem & vſum acceptum, quam pauciores iuxta nouam non pridem excogitatam, vti intolerandam & grauem cōſenſu veſtro iudicioq; probare atq; decernere, reclamantibus nobis, in animum inducatis.

De Tartarorum Contributione.

AD hanc defenſionis partem pertinere arbitror, de Tributo Tartarorū. Quod illi inueterato quodā iure, quottannis ſibi à nobis pendi poſtulant, id ego cōſtanter denegandum illis eſſe duco, partim vt indignum & intolerabile quod à liberis nulla neceſsitate laborantibus pendatur, partim quod eorum nequiſsimorum prædonum færocitas & cupiditas, à præda, furtis, rapinis, excurſionibus, latrocinijs & incendijs funeſtis, nec eo ſtipendio publico ſaciari cohiberi aut arceri poſsit, niſi præſenti militum virtute, ac ferri viribus retineatur & frangatur eorum immanis audacia & furor pernicioſus comprimatur, exēpla non ſolum vetera & recentia, quam quottidiana docent, Premirka, Braclauia, ab illa nefaria peſte expugnata, Miedzibozia obſeſſa, vici complures exuſti, aliaq; loca pleraq; deſolata, & vaſtitate agrorum horrida, Et Struſij ac Goſlicij, & aliorum militum cædes, vincula captorum ſociorum noſtrorum in ſeruitutem abductorum, ſine numero conciſæ & afflictæ cohortes & ſtra-

ges teſtan-

ges teſtantur, latronibus iſtis nullam ineſſe fidem, niſi armorum ſtrepitu conficiantur & coherceantur. Satius hoc ſtipendium, in publicum præſidium conuertendum, loca opportuna ſtabili cuſtodia & præſidio muniendo. Et ne totiens numero hominum ac multitudine quaſi fluentibus copijs poſsint prouincias noſtras peragrare & inundare prouidendum. Ne dum potentiſsimum & ſæuiſsimum Turcorum dominatũ non patimur, eorum ſeruis cum ignominia tributarij eſſe videamur, ſufficiat illis agrorum noſtrorum fertiliſsimorum, pro hac vice occupata poſſeſsio, quorum nomine illi omnia ſubſidia nobis tenentur. De quibus ſedibus abſq; dubio per maiores noſtros fuiſſent expulſi. Nam & Viltholdus dux Lituaniæ, vt extingueret illos & lapideos pontes extruxiſſe, & vt moraretur ibi, & balnea ſibi paraſſe, memoratur, locupletatumq;, nec immerito, à Regno fuiſſe, certis illi adiectis prouincijs, propter onus belli facilius ſuſtinendum, nec ſpe ſua fruſtratus fuiſſet, ſed ad pruthenica reuocatus bella, per Iagiellonem Regem conficienda, eam Tartarorum colluuiem ſecum ambo traxerãt. Et non ſolum in occupato ſolo illos morari, & ad tantam multitudinem redundãtem excreſcere ſunt paſsi. Sed etiam in Lithuaniam agris aſsignatis ad incolendum induxerunt. Qua multitudine fræti, ſicut & Cruciferi, plura occeperunt occupare loca, & in noſtras hic prouincias vſq; penetrare, totis vicinis regionibus formidabiles. Quod ſi vacuos ſine aliqua ſpe & pollicitatione redire nolumus eorum Legatos à Comicijs noſtris, poſſumus illis polliceri retributionem, ſi quando nobis bello laborantibus, aliquid præſidij ſuis attulerint copijs.

De Pruſsiæ

De Prußiæ Ducatu declaratio.

ET quia in Pruſsiæ mentionem incidimus, non ali/
enum fore ab inſtituto noſtro putamus, ſi ſenten/
tiam noſtram hoc in celeberrimo loco & Conuentu
proferamus, præſertim cum ipſius prouinciæ retinen
dæ ratio, ad defenſionis quoq; partem pertineat. Cu/
ius prouinciæ reſtitutionem principes Germanię, ſum
mo cum ſtudio & quærella, tanquam vi ereptam &
iniquè poſſeſſam à nobis non ceſſant poſtulare. Nos
vero iam non rogare aut expectare finem & pacem,
ſed mendicare hactenus apud eos non deſtitimus tot
petitionibus, vt eam prouinciam, bona cum eorum ve
nia tranquillè poſsidere liceat. Quaſi non ſatis iam à
multis annis demonſtrata illis fuerit & declarata Re/
gni æquitas & iuſticia, tot pactionibus, tranſactioni/
bus perpetuis, conuentionibus, deductionibus &
Legationibus? Atq; vt pauca pro multis ex Annali/
bus & ex Legationibus deprompta & deſcripta adfe/
ram, quomodo durantibus bellis prutenicis, quæ Re/
ges olim noſtri iuſtè & legitimè longoq; tempore geſſe
rant. Diuus olim Fridericus Cæſar, non ſolum non
aduerſabatur actioni bellicæ maiorum noſtrorum,
ſed etiam ſingulari fauore partes illorum eſt proſecu/
tus, nec paci perpetuæ aliquando contradixit aut eam
impugnauit. In qua actione bellica & ſanctione pa/
cis, ſi iura Imperij, aut ſuperioritatem ſuam offendi
aut perturbari cognouiſſet, profecto vt diligentiſsi/
mus prouiſor & defenſor Imperij iurium, id nequaq;
ſilentio prætermiſiſſet, neq; admiſiſſet quicquam fieri
contra ſuam & Imperij dignitatem. Quo pacto autem
ea irrita eſſe debeant, quæ firmiſsimis fæderibus ſanci/

ta iuramentisq; ac longa possesióe firmata, & ab olim Friderico fauorabiliter suscepta, nulla certe iusta videtur ratio. Cuius causæ declaratio & Maximiliano olim prudentisimo Cæsari, in tantum iusta visa fuit, vt non tantum Gædanum, Elbingum proscriptionis indignitate à Cameræ suæ Imperialis iudicio notatas liberas & solutas esse voluerit, sed etiam decerneret, ne deinceps ad cuiuscunq; instantiam, ex quibuscunq; causis in futurum bannirentur & infestarentur, neq; se Magistrum Prusíæ ab officio obedientiæ Regibus & Regno Poloniæ debito subtracturum, neq; consilium vel auxilium in detrimẽtum & præiudicium Regni præstaturum literis suis est testatus, idq; sanctisime obseruauit. Ac tandem Posonij & Viennæ, in cõgressu Regum cum eodem Cæsare, plures hac in re intercesisse tractatus, de quibus nos priuati homines nihil certi habemus, à patribus tamen nostris, qui & superstites adhuc viuunt plusq; nonagenarij accepta reffèrrimus, non tantum contractas ibi fuisse affinitates Regum, & societatis atq; amiciciæ fœdera ad inuicem confirmata & corroborata, sed etiam succesiones in Regna Vngariæ & Boemiæ decretas. Si Ludouicus Rex illorum Regnorum stirpe Regia deficiente decederet, prout fato iniquo sine prole decesit, vt Ferdinandus Austriacus Cæsaris illius nepos, ducta Anna Ludouici sorore Germana succederet, Sigismundo nostro clarisimo Principe ad ea omnia tanq; patruo, vna cum Vladislao Rege Germano suo fratre, patre vero Ludouici & Annæ consentiente, ac vt propterea Regnum Poloniæ in pace perpetua ac potestate Prusíam sine quouis impedimento retineret, hæc ita conclusa fuisse multi recordantur. Quod & probabile videtur

esse, quo-

esse, quomodo enim firma inter illos cōstare potuisset contracta amicicia, & fœdera permansissent inuiolata, nisi omnes occasiones futurarum controuersiarum fuissent penitus amputatæ & sublatæ? Quibus pactis Sigismundus Rex noster constantissimè fertur stetisse, nam post infœlicem Ludouici occasum, postulatus ad Regnum Boemiæ, Regna illa ad se iure successionis pertinētia strenuè recusauerit, sed volūtariè quoq; Ferdinando cesserit. Ac post obitum tandem Ioannis Vngariæ Regis, non tantum se abstinuit, à Regno inuadendo, vbi filiam cum nepote, chara pignora habebat, sed etiam solenni decreta Legatione libenter concessit, ac tantum abfuit, vt impedire eum voluisset, quo minus tranquile in Regno Vngariæ regnasset, vt adiutum etiam pro virili sua cuperet, cautione duntaxat facta, de restitutione dotis SErenissimæ ISabellæ Reginæ, partim datæ, partim promissæ, ac filio eius, iuxta præscriptas fœderum conditiones. Qua in Legatione, illud fuit adiunctū non tantum esse Regnum Vngariæ Serenissimo Regi Poloniæ, vt illius causa rescisam velit concordiam & amiciciam, quæ illi cum Magestate Romanorum Regis summa intercedit, quam etiam quibuscunq; accessionibus auctam velit potius & amplificatam. Ac vt ad institutam redeam rationem.

Recrudescente bello, ac Prussię Magistro circa Annum Domini 1520. recalcitrante, Iusq; iurandum debitum præstare nolente. Carolus Cæsar inuictissimus, certissimis adductus rationibus, & scriptis suis & nuncijs Magistrum magnopere hortatus fuit, ad præstandum debitum nostro Regno, ac cum summorum pontificum & Regis Vngariæ Ludouici Orato-

ribus, suos

ribus, ſuos legatos ea diſsidia ac contentiones, pro dignitate ac neceſsitate certis tractatibus, componere ſepius ſtuduit. Donec Magiſter tandem ſibi proſpiciens, ac à factione ſua ſe deſertum videns, depoſita arrogantia, animoq; demiſſo atq; humili ſupplexq;, medio certorum ſuorum amicorum & arbitrorum interuentu, non ſine magno clementiæ Regis teſtimonio & fauore, eas quas nunc poſsidet terras in feudū obtineret, hodieq; Illuſtris ei⁹ filius facto, omagio, obtinet.

Quid igitur amplius nobiſcum expoſtulant Germani? Cur ſopita per anteceſſores & præterita negocia tanta cum inſolentia excitare & refricare volunt? Cur tanta cupiditate ardeant recuperandæ Pruſsiæ de manibus Chriſtianorum? An non ſpacioſum ſatis habent depugnandi campum, ſi non pro Imperio potius & ſede imperiali Conſtantinopolitana cum Turcis, & pro libertate Chriſtiana, at pro iſtorum, ſi dijs placent, Cruciferorum religiōe, vt illis potius Rhodum à Turcis, quàm Pruſsiam à nobis recuperent & reſtitui curent. Quod ſi vero quis eius ſe ordinis eſſe profitetur, (adferam enim ex Legatione ad Carolum Cæſarem verba) vt ſe obſtrictum eſſe exiſtimet, ad propugnandam fidem Chriſtianam, ad fines Chriſtiani orbis propagandos. Is Iuſiurandi atq; officij ſui memor non in Chriſtianos arma ſua conuertat, non Chriſtianum ſanguinem profundere, non ciuile bellum & inteſtinum gerere conetur. Sed cum nimium iam progreſſus ſit ſæuiſsimus hoſtis Chriſtiani nominis ſempiternus (quod ſine magno animi dolore cōmemorare non poſſum) & vlterius in deterius progrediatur, illum à Chriſtianorum finibus arceat, contra illum, Magiſterium ſuum & artes exerceat, vt quod verbo & nomine profitetur, re-

fitetur, re-

fitetur, reipſa oſtendat, an non illa res lachrimis & cõmiſeratione digna eſt? Cum ceruicibus noſtris impendere videamus potentiſsimum hoſtem, cũ oculis ipſis cernimus, ſummum in periculum ac diſcrimen adductam eſſe vniuerſam Chriſtianam Rempublicam, cum tantum vix non vocem ipſius ſupplicem audiamus, vt depoſitis odijs & inteſtinis inimicicijs ſynceriſsimo & promptiſsimo animo accurramus ad rem tuendam & defendendam. Eſſe nihilominus, qui alienis ſibi vendicandis Ciuile bellum excitare & fraterno ſanguine manus ſuas madere malint. Id ſi quicunq; Chriſtianorum principum conaretur, quis eſt, qui conatũ hunc eius non improbandum duceret? Nunc vero ferendum putemus, id eos potiſsimum moliri, qui ſe ordinis eius Magiſtros profitentur, qui non ad impugnãdam, ſed ad propugnandam Chriſtianam Rempublicam dicitur eſſe conſtitutus, ſed vetus hæc eorum fuit conſuetudo. Nam quoad in terris Pruſsiæ, hoc genus Magiſtrorum vixit, ita ſe geſſerunt, vt contra infideles gladium nũquam ſtrinxerint, ſed plurimus eorum opera ſanguis Chriſtianus ſæpe ſit profuſus.

Huic ordini acceptum ferre debemus, quod nunc tanto verſatur in diſcrimine tota Reſpublica Chriſtiana. Nam ſi per ordinem hunc maioribus noſtris licuiſſet, in Chriſtiani nominis hoſtes conuertere vires ſuas, nunquam eo fuiſſent progreſsi, quo (proh dolor) progreſſos nũc videmus perfidiſsimos hoſtes, non ſine noſtro omnium pudore, non ita nunc eſſent toti orbi Chriſtiano formidoloſi, non permiſiſſent proculdubio tanta Tartarorum examina in terris & finibus ſuis commorari, qui penetrato etiam olim Regno noſtro, alias vicinas Regiones magnis inundauerant cladibꝰ.

Sed perinde ita se gesſit ordo is semper, vt si non ad im pediendos Christianos, quo minus arcere possent infi- deles, verum etiam ad eos vltro bello lacessendos, ad sanguinem eorum hauriendum constitutus esset.

Itaq; tanti terræ istæ non sunt omnes Prussiæ, quanti earum causa labores suscepti, quanti sumptus impen- si, quantæ Christianorum cædes factæ sunt. Hæc an non potuerunt permouere Germanos, vt finem tan- dem cædium istarum esse iuberent, profundendi san- guinis Christiani? An tanti faciunt vnum Monachũ? vt Imperium suum, & ditiones Regni nostri, in fune- stissimum & dubium belli discrimen & ingens pe- riculum adducere atq; adeò in ruinam & interitum trahere non dubitent, quo bello neq; Reipublicæ Chri stianæ quicquam perniciosius, neq; communi omniũ hosti vlla vnquam res vtilior commodiorq; euenire posset, an repetere non possunt animo suo, quàm illis exiciales semper fuerint eiusmodi violentæ recupera- tiones? Nam Vngariæ Regnum ammissum, nec ac- quirere poterant, Sclauoniæ acquisitum Regnum, v- no autumno totum in potestatem Turcorum iterum recidisse. Taceo tociens Prussiam tentatam & oppu- gnatam, in qua quantis cladibus sæpe affecti fuerint, Deo propicio & iusticiam nostram promouente, non tantum historiæ scriptæ, sed loca illa testantur, infini- ta Germanorum cæde repleta, & sanguine plurimo profuso madentia Prussiæ causa, an nesciunt nos illis prognatos esse parentibus & Ducibus? quorum virtu te & manu, non solum Prussia defensa & conseruata, sed etiam arrogantia eorum compressa, & cupiditas illa incensa restincta fuit? multis eorum consumptis, afflictis & prostratis.

Quid iu-

Quid iuris autem vendicant in Gedanum & Elbingum? tantumdem, ac si Cracouiam & Posnaniam ad se quoq; pertinere affirmarent, & iussa sua non excipi eñ proscriberent, ac nobis expostulantibus literarum munimenta proferre suis in Conuentibus Imperij statuerent, quibus constaret Ciuitates illas Regni nostri esse proprias. Cum ipsi soli nihil etiam producunt, quo doceant esse vel fuisse illas imperij Ciuitates, saltim nudis & non probabilibus verbis Cæsar affirmat à statibus Imperij se documentum habere, eas Ciuitates ex antiquo pertinuisse ad Imperium, quæ tam certa sunt, vt quàm incertissima, quási à relatione statuum Imperij res nostræ dependeant, an nesciunt sui Imperij leges? In dubijs causis, ac etiam in pari & æquali actione, meliorem & potiorem condicionem possidentis, ac vbi ad extremum amborum litigantium & potitorum iura obscura & antiquata esse constat, pro possessore leges decernere solent.

Quid autem Iuris ad Monachos Cruciferos in Prussia habeant? Tantum atq; ad reliquos in Polonia rasos sacerdotes, nisi eum prætendant prætextum, natione Germanos fuisse. Et in Landensi, Bledzouieñ, & Parisiensi propè Miedzirzecz Monasterijs, omnes ferè Germani Monachi sunt, ac non liceat propterea inutiles (vt dictum est) eorum ordines ad vsus pro necessitate Regni meliores conuertere? Cum in toto ferè Imperio Germaniæ hoc licere vidimus, vel ad doctorum & studentium Gymnasia Monasteria esse translata, vel penitus desolata, hanc nobis pestiferam calamitatem excutere non licuit? Quod alijs Regnis & gentibus licitum fuisse legimus, vt hos Cruciferorum ordines, vti pessimum & noxium seminarium, & pe-

um, & penitus exterminarent & radicitus extirparẽt. Itane Germani etiam contra bonos mores in aliena Republica curiosi & officiosi esse volunt? In Vasallũ Principem, in quem nihil iuris est cuiquam liberè pro scriptionis decreta ferre audebunt? Neq; tam sollicite rogati continere se possunt, quin asiduè instent & vrgeant nos summa cum audacia & importunitate, magna & quæribũda voce quottidianisq; legationib⁹ restitutionem Ciuitatum & Magistri postulantes, sed vulgares sunt istæ & obsoletæ eorum quærelæ, quas vos vti iniustas & indignas aspernari & contemnere debetis ac refutare, ne nimis inutilibus ac terroribus mætum amplius incutiant nobis. Neq; enim maiores nostros Iura Prussiæ tantum defendisse constat, sed etiam suas ab illis iniquè possessas prouincias vendicare studuisse, Slesiam, Pomæraniam, Marchionatum, Lubuceum Comitatum (cuius præsul nõ ita pridem Regni nostri Cõsiliarius fuisse. Et Opatouiam in Sandomiriensi Palatinatu possedisse & venundasse legitur) & alias maritimas vrbes à maioribus nostris olim fundatas, Lubecum, Rostocum, Bremam, Vismariam, Michelburgum & alias plerasq;, partim perfidia suorum Principum, partim nomine dotis à corpore Regni auulsas, vt potentissimum Iagiellonem Lithuaniæ Ducem, non tam ob Imperij accessionem expetitum & ascitum Regem creauerint, quàm vt magnanimitate sua, abalienata à Regno recuperaret iureiurando obligauerint, & alios postea per succesionem legittimam Reges, prout & historici rerum nostrarũ, & ipsorum Germanorum scriptores in suis Chronographijs expressè testantur, non tantum Regem Iagiellonem ob idipsum inauguratum, sed & Regiones

illas merè

illas merè in fundo Regni nostri sittas esse. Quid si Rex noster, pro obligatione & officio suo, tot iniurijs Germanorum lacessitus, tot iniquis petitionibus Prussiæ irritatus ac proscriptionibus sui vasalli & Ciuitatum permotus, par pari referens, omnes dictarum prouinciarum Principes ac Ciuitatum malæ fidei possessores olim ditioni maiorum suorum subditos, nunc vero expresso Imperio suo non obtemperantes & præfractos ad præstandam sibi obedientiam & omagia Regno ad præstitutum tempus vocaret, & non comparentes, neq; redire volentes ad Regni corpus, à quo perfidia maiorum suorum exciderāt, decreto quoq; & condemnatione proscriptionis tam iustissimè feriret, sicut illi Principem nostrum socium & Gedanum cum Elbingo nullo iure proscripserunt, sed nemo est adeò insipiens, qui non intelligat. Quid sibi velint istæ eorum compositæ & confictæ quærimoniæ, vt scilicet hac tergiuersatione & criminatione nos apertè circumventos, vel euertant iure nostro, quos ignaros litium benè nōuerunt, vel tumultu factionibusq; impletos, ad noua denuo secum transigenda pacta eludant & traducant incautos, quo rebus suis in tuto collocatis, sine impedimento & molestatione mutua, illis occupatam iniustè Slesiam impunè retinere, nobis vero nostram hæreditariam & propriam Prussiam, sine querela nouis pactionibus tranquilè possidere liceat. Qua si illorum tam vera & grauis sit æquitas & iusticia, q̄ nostra verissima & confidentissima causa. An sunt obliti Conuentionis illius Vratislauieñ, in qua Iagiello ille Rex fortissimus, memor illius suæ obligationis præsens constāter repetebat Slesiam à Rege Boemiæ, & iam obtinere potuit, nisi grauis videretur conditio

29

à Boemis oblata, vt ſcilicet Poloni loco compenſæ, prō neceſsitate Boemorum Sexcentenis (ni fallor) haſta/ tis ſuppetias ferre obligarentur, quaſi vna Ciuitas vel diſtrictꝰ id præſtare in Sleſia non potuiſſet: vel ſucceſ/ ſu temporis hæc conditio aboliri & antiquari non po/ tuiſſet: Sed adeò iuſtam cauſam ad Sleſiam recuperan dam noſtri maiores habebant, vt nulla pacta accepta/ re, nulla conditione ob illius reſtitutionem obligari volebant. Quare deſinant amplius iam nobis inſulta/ re & imponere, ſatis enim eorum depræcati ſumus ani mos, ſatis placare ac mitigare ſtuduimus ne quidquam ſuperbam ac innatam eorum arrogātiam, ſatis deniq; pro iure pro iuſticia noſtra exoratum fuit, ſatis ſunt nobis comminati, & iam quaſi victores de nobis occi/ nerunt Triumphos, ante victoriam, ſufficiat illis iſta Regum noſtrorum pijſsimorum & ſanctiſsimorum modeſtia, qua vſi ſunt hactenus in exoranda pacifica poſſeſsione Pruſsiæ, ſufficiat itaq; finalis, aperta & cō fidentiſsima reſponſio. Iam tot legationibus, decla/ rationibus, atq; tranſactionibus ſatis demonſtratum fuiſſe, Pruſsiam prouinciam hæreditariam, & Ducem ipſius in fide, poteſtate, & protectione Regni ex anti/ quo eſſe, eam ſi quis oppugnare ac inuadere, vel quo/ uis modo Principem vexare audeat, ſciat non cum ſo/ lo Principe Pruſsiæ illi negocium, ſed & cum Re/ gno Poloniæ futurum, neq; defuturum ſuo vaſallo Principi, & Regum ſuorum ac omnium ferè principū Germaniæ conſanguineo, vt huius ſolius neceſsitudi/ nis ac affinitatis cauſa, facilè ſi velint ſe continere poſ/ ſint à ſanguinis Chriſtiani profuſione, armaq; potius & exercitum contra Turcum, communem omnium Chriſtianorum hoſtem moueant. Neq; nos inuitos &

nolentes,

nolentes, armati non inermes, prompti ad inuadendũ non ignauos neqꝫ impigros ad propulſandas iniurias, omni deniqꝫ iure noſtro & æquitate nixos (quod maximum reputamus) ad hanc bellandi ſecum neceſsitatem & dubiam aleam tantopere adduci patiantur & attrahant. Nam alienum eſt hoc profectò & longiſsimè diſsidens à natura & ingenio noſtro, arma contra Chriſtianos ſumere, tam maxime abhorrent manus noſtræ, ab hoc opere diro, nefando & indigniſsimo, ſanguinis Chriſtiani profuſione, vt niſi iuſtiſsima prouocati & impulſi iniuria in hoc iniquum certamen deſcendemus, in Deum ſemper plenam collocantes fiduciam, vt qui olim multis vicibus maioribus noſtris ſepius iuſtam victoriam de omnibus aduerſarijs conceſſerat, dabit quoqꝫ nobis pro ſua benignitate vires & animum, ne nos quorum vis minas pertimuiſſe videamur. Omni enim à natura inditum animanti eſſe ac gentibus more & neceſsitate præſcriptũ, vt quacunqꝫ ope poſsint, ſemper vim propulſent, ſuaqꝫ tueantur ac defendant.

De Fœderibus obſeruandis.

NOn ſolum Chriſtianorum Principum leges, ſed & Gentium iura ac vetera exempla nos abundè admonent, fœdera iureiurando ſancita ſanctiſsimè eſſe colenda, fidemqꝫ etiam hoſti datam ſeruandam. Nam non ſolum magnos Reges neglectæ fidei iuſiurandiqꝫ grauiſsimas ſemper pœnas dediſſe, ſed etiam malis conſultoribus diſoluendi fœderis malè ceſsiſſe, cum multa perhibeant annalium munimenta, Tum Craſsi contra Parthos belligerantis caſus docuit, bellum contra fœdus eſſe nefandum, ac Vngarorum & noſtri Vladi-

ſlai Regis

ſlai Regis ad Varnam vna cum purpurato Cardinale autore huius perfidiæ interempti infœlix occaſus, Italis, Germanis, magna verbis præſidia promittentibus (ſicut & Conſtantinopolitanis & Rhodianis) re autē nihil repreſentantibus conferentibuſq;. Sed quaſi pertranſennam mala noſtra intuentibus, & vix infortunio illo non geſtientibus, cum ad Regna illa aſpirarent ex antiquo Germani, & ſibi per olim filios Regum noſtrorum quaſi erepta fuiſſe ægreferent, vt mirum non ſit, ſi per omnem occaſionem, omnibus periculis & incommodis noſtris parum mouerentur, quo nobis bello implicatis, vel liberius mercarentur, vel fractis & debilitatis nobis, loco præſidij præſtandi, Pruſsiam inuadere conarentur, ſicut pluribus vicibus id tentaſſe conuinci facile poſſunt. Dum toties Moſchos contra nos excitauerint & inflammauerint, omniq; apparatu iuuerint, Valachos quotiens ſubmittere Imperio ſtuduerunt. Auguſtæ in Comicijs Imperij, quotiens Imperatores inuitos ſollicitauerint, ad inuadendam & oppugnandam Pruſsiam etiam ipſi Patres venerandi ſacrorum Principes, pacem ſanctam inter ſacra annunctiantes, ſuaſionibus ſuis palam concitabant. Liuoniam à nobis poſſeſſam & ſubiectam, vix ęquis aſpiciunt oculis. Sic & Lituaniam olim à Regno abalienare tentauerunt, procurando Vitholdo Duci Coronam, cōatibus eorum aduerſante fortuna, adeò inueteratum in nos odium & inimicicias perpetuas iſtæ gentes & habent & gerunt nobiſcum. Si quis autem tantarum cauſam inimiciciarum velit perſcrutari exactius, non aliam fuiſſe coniecturam & rationē, quam Auſtriaci ad Regnū noſtrum iam vocati ac poſtea reiecti & expulſi contēptum & contūelioſum de-

ſpectum, ob

spectum, ob non concessam illi iam desponsatam fili/
am Ludouici Regis nostri. Ac sub Ladislao Vngarię
infante, Vladislai nostri Iagielonidis ad Varnā inte/
rēpti ad Regnū illud inaugurationem, ex scriptis ęneę
Syluij, tunc Friderici Cæsaris Secretarij, postea vero
ad Papatum euecti, ac Epistola illius ad Cardinalem
Episcopum Cracouieñ Sbigneum Sienenscium de fa/
milia Dembno facilè deprehendet. Cuius Vladislai
nefandus casus, quam illos propterea non commouit,
ex eodem autore facile perspicere licet. Taceo Vla/
dislai alterius Kazimiridis nostri, non gratam illis ite
rum in Regna Vngariæ & Boemiæ successionem, an
iusto affici aut commoueri non debuerunt Austri/
aci? indignitate hac & priuatione tantorum Regnorū
& connubio sibi irrogata? Sed maioribus nostris tan/
ta fuit audacia & virtus vt nullius terrore, nulliusq;
minis deterriti libere conferebant & accipiebant pro
suo arbitrio Regna, vt idem autor ob id nostris infen/
sus testatur & expostulare videtur scriptis suis. Quod
odium inueteratum, iam tandem sublatum & penitus
sopitum esse debuit & fuit Viennæ in solenni illo Re/
gum Conuentu, satisfactumq; illis fuisse iam videba/
tur, concessa illi ex stirpe Regum nostrorum prædicti
Vladislai filia in matrimonium. Cuius nomine expe/
tita diu illa Regna obtinent, atq; vtinam integre &
diu obtinuissent. Sed ad institutum reuertar. Etsi aūt
hostibus nostris Machometanis præsertim, nihil est
credēdum, cum illi ex institutis legum suarum, omnia
pacta vtilitate sua mætiantur. Tamen nobis Christia/
nis constantissimè retinenda, neq; leui ex causa violan
da, quod ea sanctissimo & religiosissimo vinculo firma
ta esse scimus, ad omnes nihilominus fortiter excipien/

dos & propulsandos semper expediti, semper parati & promptissimi existentes, ad omnes Regni partes defendendas, ne nos imparatos ac inermes præueniat hostis, cum id officium nostrum sit proprium, pro tantis quibus à Republica nostra beneficijs sumus affecti, ac pro Regum liberalitate, honoribus, & plurimis maximisq; libertatibus ac diuicijs quibus abundamus, si in discrimen ventum fuerit, non solum equo, framæa, atq; hasta, omniq; apparatu pro facultate inseruire maxima, sed etiam pro salutæ patriæ, Regis, pro religione, pro libertate, ac liberis nostris. Quæuis aduersa constanter adire & amanter proferre, vitam deniq; ipsam necessitate ingruente libenter obijcere, periculis & mortem pulcherrimam oppetere atq; commutare, hoc potissimum tempore, quo maioribus nunc quã antea periculis & naufragio Regnum nostrum expositum esse videmus, neminem conspiratum, neminem confœderatum nobiscum habentes, nullum belli socium externum, nullum amicum & participem, nisi ipsi nos opponamus fortiter & viribus nostris infidelium impetus à finibus suis arceamus propulsemusq;. Atq; his tantisq; occupati & distenti bellis, iamq; magna ex parte attriti, nedum auxilia impendere externis Christianorum Principibus possumus, in tanta opportunitate, & peraspera communis hostis potentissimi clade, qua à Christianis hoc proximo tempore, cum ingenti omnium solamine & summa lęticia affectus esse dicitur. Sed nobis potius externorum Principum præsidia ipsis implorare oportet, quale olim Rhodianis & alijs Reipublicæ Christianæ propugnaculis dari fuit solitum, (Quandoquidem & prouinciæ Regni nostri non minore periculo & naufragio semper sunt

per sunt expositæ) ad sustinendã tantã molẽ sæuissi-
morum inimicorũ ceruicibus nostris quottidie immi
nentium, qui in tantum numerum supra modum mul
tiplicati sunt, veluti Hydræ capita, quæ quanto sepius
amputantur, tanto plura succrescant & augentur.
Nam & Iulij secundi Papæ, & Cæsaris Caroli tempo-
re, cum expedicio generalis aduersus immanissimos
Christi nominis hostes Turcos, omnium Christiano-
rum Principum consilijs & viribus fuisset instituta.
Non puduit Sigismundum inuictissimum Regem no
strum, tempore expeditionis illius, summum Pontifi-
cem cum Cæsare interpellare, & subsidium & consili-
um per Oratorem suum Raphaelem Liescinski implo
rare, qualiter periculum tantumq; belli pondus susti-
neri à sua Maiestate potuisset, ne fractis Regni sui vi-
ribus in penitiores Christianorum partes dilabatur.
Sufficiat Christianis Principibus, ea fides nostra, vigi-
lantia, ac promptitudo sumptusq; nostri anniuersarij
numerosi, totiens in supplementum huius oneris tri-
buta grauiora conferendo impensi, vt hac opera no-
stra se contineat intra fines suos hostis, neq; ad intima
illorum hactenus penetrare permissus. Quid si irrita
tus fuisset hostis fractione fœderum? Quid non auda-
cius tentaret? quas copias ex suorum populorum col-
luuiæ non moueret?

Sed tamen consultissimum foret, in hoc Christiano
rum ex prosperitate fortunæ successu, & aduersarij
ex clade accepta consternatione, vt Regia Maiestas
sumpta occasione, quibus tandem modo possit propo
sitis ratiõibus, pactis & conditionibus restitutam velit
sibi Valachiã, à Turcarũ Cæsare vti propriam & olim
à maioribus suis possessam, propter meliorem quasi
vicinita

VALACHIA.

vicinitatem & pacem cum eo perpetuo obseruandam & confirmandam, quam Valachi facile violare & in contentionem vocare possunt, totiens mutationes præfectorum faciendo. Quod non tam facile facerent, vbi Regno iuratus Palatinus illis esset præfectus in Capitaneum, vt illam prouinciam veluti obicem & antemurale intermediam habeamus & subsidium loco inimicorum. Sic & Rei Christianæ succurremus plurimũ, vbi vires aduersariorum restitutione Valachorũ diminutæ, nobis vero accessione eorum adauctæ fuissent, neq; in Germaniam volitarent, (nisi fortasse Prussiæ cominentur) & Turcarum Cæsarem non haberemus offensum.

De Moneta.

QVoniã autem pecunia neruus est belli, sine qua nihil magnum in quauis Republica geri potest, neq; milites mercede conducti retineri, neq; alia necessaria in vita communi parari possunt, ad defensionisq; partem pertineat. Ideo esset latissimus & hic conquerendi campus de corrupta Moneta, præter Comiciorum consensum, in maximum Reipublicæ damnum & detrimentum excussa, à qua vix totus non abhorret mũdus, solumq; intra parietes nostros valeat, in finitima vero regione ne vnũ argenteum pro ea permutare possis, ne dum quid pro necessitate sua cõparare, multo minus ea possit, aliarum multarum monetarum falsitatem ex Regno exturbare. Leges vero nostræ satis declarant, qualis in Regno Moneta excudi debeat, nimirum vt sit perpetua & bona in valore & ponde re, vt per hoc cæteris sit acceptior. Ac quia iuxta constitutionem Anni 1510. tenetur sua Maiestas prouidere, vt æqua-

dere, vt æqualis moneta in Lithuania & Polonia reci-
peretur, qualis autem illa æqualitas esse debeat mone-
tæ vtriusq; dominij, nisi illa legibus præscripta in va-
lore & pondere? Nam ex æris metallo quid valebit?
tantum ac vnum Koczoth, ne ad chaldearia quidem
reparanda profutura, sed ab ærugine breui peritura,
ideo & nec perpetua futura. Argenti autem non tam
ad mixturam, quàm ad dealbãdum, quantum insumi
tur & operæ? facilè iudicari possit, quasi desint ratio-
nes & facultates nostris Principibus congerendi auri
& argenti copiam, vt puram monetam, si non Christi-
anarum Rerumpublicarum exemplo, Barbarorum
more etiam minutissima habeamus, vel talem qualis
olim fuit trium & quindecem grossorum, vt neruus
ille belli augeatur, & Respublica nobiscũ ditescat, ex
terna vero peccunia falsa, hoc pacto explodatur. Neq;
enim mirum videri debet, si Aureos & Argenteos pu-
ros, pro suo quisq; æstimat iudicio, facta metalli com-
paratione. Et quamuis iuxta Anni 1550. sancita, ad
nullam aliam etiam dominiorum suæ Maiestatis
recipiendam Monetam cogi debemus. Nihilomi-
nus contra tot ædicta & pollicita Regum, apud nos in
ualuisse multifariam monetam vtriusq; dominij, valo
ris propè nullius, vt eius æstimatione, aliam quoq; æ-
quiualẽtem externam ad nos facilè induci patiamur.
Taceo nouissimè apud nos excussam, qua multis affe-
cti sumus damnis, dum quinq; receptam grossis, qua-
ternis duntaxat expendere sumus coacti, in floreno v-
no sex grossos ammitendo, Argenteos Taleros prę-
mitto taxatos, & iacturam inde susceptam, ob tardio-
rem æstimationem. Principijs enim obstandum fuit,
antequam tanta illorum inualuisset copia. An non

præstat, parum potius bonæ, quam pessimæ plus habere peccuniæ? & paucioribus probatis nummis multo magis, quam pluribus deprauatis minus emere? Si quem hoc pacto diuitem reddere volumus, cogitemus, malas esse diuitias, nec durabiles, cum multorum iniuria quæsitas, Sordidumque Aurum cum lachrimis.

De Ciuitatibus.

QVoniam omnes Ciuitates plurimum constant, ex Mercatoribus, Mæchanicis opificibus, propinatoribus seu cauponibus, ex quibus non priuata solum vtilitas illarum possessoribus solet prouenire, sed necessitate cogente, publica tributa ex domorum possionibus conferre, & milites expedire illos oporteat, vectigaliaque à negociantibus non modica fisco publico inferuntur. Ideo & rebus vrbanis maximè prouidendum esse censeo, vt ciues facilius se sustentare possint, & oneribus tantis perferendis commodius sufficere valeant. Nam quantis afficiantur extra Regnum iniurijs & damnis Mercatores, per prædones, spoliatores, pignorationes, reppressalia, captiuationes, vectigalia ac foralia inusitata, & expilationes in hospicijs, sed etiam de manifestis deprædatoribus, creditoribus, fide publica & saluo conductu literisque ferreis suorum principum munitis existentibus, ac quod non minorem illis calamitatem & iacturam adferre videtur. Quia propter conspirationes externorum, multo minori nonnunquam præcio, quam hic emptas habuere merces, hoc est, illorum omni arbitrio distrahere coguntur, exhausti sumptibus existentes, Opifices vero Mæchanici, operarij & propinatores, quomodo se sustentare possunt? Cum nos in omnibus villis nostris,

pro libertate

pro libertate nostra, tam multos quoq; habeamus Artifices, liquorum braxatores, tabernas, caupones, vt Ciuitates ac oppida, non mirum, si ad tam manifestam inopiam redigantur & recidant, vt nunquam emergere possint. Præstaret itaq; ad commoda illorum promouenda & stabilienda, vt potius externi Mercatores, ad oppida nostra mercatum commearent, & à nostris sine impedimento, quæuis necessaria emerent, operaq; ac impensa sua eueherent. Hoc pacto negociatoribus, opificibus, operarijs & priuatorũ domorum possessoribus, propinatoribus reuenditoribusq; plurimum fuisset consultum, vt opulentiores essent, & in maius excrescerent, dum currus, vehicula rotas ferramenta, & alia suæ artis & laboris instrumenta, opificia, Mercatores, cauponarij, reuenditoresq; venundare possent. Diuersoria autem reliqua necessaria ad victum pertinẽtia & pabula equorum subministrarent, esset prouentus Ciuium vberrimus, à domicilijs, hospicijs, testudinibus, depositorijs, & receptaculis mercium, plures diuites extranei negociatores, prout olim fuit, dum ea seruarentur, vltro ad nos commearent, vel suos factores ad comparandas merces destinarent, domos præstantiores edificarent, vectigalia non nostri sed extranei peccunia sua soluerent, non falsa sed pura & laudanda moneta. Vnde Auri & argenti esset magna & inuecta & relicta tam in oppidis Regni nostri copia, quam apud nos, pro rebus nostris domesticis, quas Ciues viciniores præcio iusto libenter nobis persoluerent, vbi opportunitatem quoque haberent ea venalia alijs communicandi reuendendiq;.

De Iusticiæ Administratione.

Restat, vt

REstat, vt de Iusticia administranda (secunda orationis nostræ parte) non nihil edisseramus, sine qua nulla communis societas, nulla coniunctio retineri inter mortales potest, nisi ab inurijs, violentijs, damnis, oppresionibus fuisset secura, legibusq; vindicibus innocentiæ quasi communita. Si enim in omni pietate & probitate, cæterisq; virtutibus natura & legibus præscriptis, vitam homines instituerent, nihilq; plus quàm se deceat & oporteat appeterent, ab omni prorsus maleficio, alienarumq; rerum vsu abstinerent, iniurias, contumelias, verbera, cædes deniq; ipsas nemini inferent, sed sua re contenti, nihil turpe aut iniquū, nihil contra communem societatem, nihil contra dignitatem ac honestatē facerent, sed acius ac pacifice sine internis discordijs & controuersia degerent. Quid opus esset Iudicijs, vel tam multis ædictis aut vetitis? si nemo oppressus, nemo offensus, nemo verberatus, nemo cæsus, vel iniuria pulsatus fuisset? Sed quia in hac temporis iniquitate, malicia nostra in tantam excreuit licentiam & audaciam, vt excusso Dei mætu & reuerētia, sine pudore plures sola ducti cæca cupiditate & affectu nimio, ad omnia turpia & inhōesta vicia, contra fas & honestum pręcipites rapiūtur, nulloq; adhibito delectu ad omnem impuritatem & flagicia, ad violentias, fraudes dilabuntur, aliena sibi vsurpando & arrogando. Expedit communi omnium vtilitati, tantam licentiam legum & Magistratus seueritate, foro, ac Iudicijs cohibere ac cohercere sontes puniendo, innocentes ab iniuria defendendo, vt in pace ac libertate perfecta sua quisq; tenere, ablata vero ręcipere & recupare posset, iusticia mediante, & vnicuiq; ex ęquo suum attribuente. Ob cuius Iusticiæ intermisionem & abiectam administrationē, hæc omnia mala inuecta

esse, nemo

esse, nemo sanæ mentis non videt, vt iam vi potius ac
cædibus quàm iudicio legittimo suas quisq; mauult
persequi iniurias, impunitate sibi promissa, quo facto,
quam multi hoc temporis curriculo bonis exuti, quā
multi nefariè & crudeliter interfecti, & ad extremam
inopiam redacti, cum ea perspicua sunt, mihi refferre
non opus multis. Et tanto magis vt grassentur liberius
in bonorum perniciem, aliena detineant rapta, nemi/
ni de se respondeant quærenti: per annos sex continu/
os Iudicia terrestria in nostra Prouincia Syradiensi
sublata, impedita, & multociens armis disturbata
sunt, eo prætextu prætenso, quod Maiestas Regia, ap
pellationis causas in conuentionibus Regni nunquam
finiat, vel raro etiam iudicet. Absurdum itaq; & su/
peruacaneum videtur illis esse, alias lites tantisper Iu/
dicio terresti persequi ac desinire, donec causæ pendē/
tes ac in conuentionibus indecisæ prius dijudicentur,
ne frustra nouas causas adferre, antiquis nondum sopi
tis, & moram in Comicijs in cassum trahere, manticam
de collo dependentem cum literis defferre, limina pro
curatorum & patronorum quottidiè terrere oporteat
& alia mille subire, quibus plerumq; afficiuntur illi,
qui Iusticiam querunt in Conuentione generali. Sati/
usq; ducunt, vtcunq; domi conflictari & periclitari,
iniurias perpeti, quam pro Cōuentione frustra appel/
lationibus dies sibi ex Iudicijs terrestribus asignare,
& omnia magno parta labore, annuosq; omnes pro/
uentus, patrimonij opes, ac rem ferè omnem familia/
rem in præsidium patriæ potius debitum conuerten/
dam, in terminis terrestribus & in Comicijs absume/
re, dissipare, exhaurireq;. Atq; vt id exemplo probe/
mus visitato, an parui videntur sumptus, si quis depe/

culator, centum cittationibus alicui actionem citra suam iniuriam temerè intentet. Ac propterea reus, vti innocens absolutus liber fuerit, à singulis nihilominus cittationibus primum memoriale, demum actore appellante, à controuersiis acticandis, tandem descripta appellationis & totius controuersiæ persoluere cogetur miser cittatus, salarijs procuratorum exceptis (ob defensionem & controuersiarum commentum) & in comicijs iterum repetitis ijsdem centenis impensis. Etiam in terris Sandomiriæ, à literarum subscriptionibus notarius nouum vectigal commentus, priuato iudicio suo exigere cepit, quis se accusatorem cōstituet propter vnum aut alterum malè extortum grossum? Cū videt maiora inulta permanere facinora? vt multi his incommodis deterriti, & magnum naufragium in rebus suis passi sunt, & in vniuersum ab accusatione & pænis ab iniurioso repetendis desistere sunt coacti, ad Iudicia terrestria animum applicare nolentes.

Plausibilem quidem prætextum negare non possumus, sed optimè constituta Iudicia, non propterea priuata autoritate deserenda sunt, aut disturbanda, propter alterius Iudicij imperfectam vel deprauatam aut neglectam partem, potius hæc non obmittenda illa corrigenda fuere. (Neq; facienda sunt mala, vt eueniant bona, inquit ille.) Nam multæ actiones Iudicijs forensibus sistuntur, & concordia mætu pænarum ac plurium impensarum componuntur, neq; ad vim aut scelera, non ad cædes, sed ad Iuris & Iudiciorum præsidia omnibus ingenuis est confugiendum, Iudicioq; potius disceptandum, quam armis confligendum. Ne ordinationi diuinæ ac maiorum institutis repugnare,

authorita-

authoritatemq; ac consilium neglexisse videamur, quo rum opera, à Kazimiri inde magni tempore, vsq; ad hunc diem per ducentos plusquam annos, summa pa trum auorumq; & nostra etiam contentione, hanc Iu diciorum terrestrium sanctitatem, vix emendatam & correctam obtinemus. Hanc nos propter appellatio nes in Comicijs non definitas euertemus? atq; propha nari sinemus? Cur modum potius non quærimus litiũ extra Conuentionem dirimendarum & appellationũ amputandarum, quem cur tantopere detestamur ac fugimus? Cur mætuimus omnes? cur nemini suas cau sas committere audemus? non video, præsertim cum ob diuersitatem negociorum Comicia impedientium, in tanta temporis angustia, tanta perplexitas actionũ inibi absolui non posit, neq; Regia Maiestas, iuxta statutum, duobus in septimana diebus causas ad Con uentum Regni deuolutas quarta & sexta scilicet feria iudicando & cognoscendo, sufficere iam potest tot de finiendis causis, tanta prouinciarum etiam accessione ad Regnum facta, & litium Controuersiarumq; ad tã tum fastidium & multitudinem adauctarum, magis etiam sola iurgandi libidine & circumueniendi vel ve xandi nonnunquam & damnificãdi aduersarij, quam tutãdi iuris sui gratia introductarum, an paruam acti onum quantitatem futuram putamus? Si ex singulis Capitaneorum Iudicijs in sex hebdomadis celebrari solitis, vna vel bina duntaxat actiones appellationis nomine ad Conuentionem Regni deuolutæ fuerint? Quot autem sunt in Regno Capitaneatus? quam mul ti prouinciarum districtus? quisq; expendere potest & computare actionum numerum, quasi nos illi si mus, qui concessa nobis facultate, vna cum amplissi

 mi Sena

mi Senatus consilio, rebus nostris melius consulere ne queamus? & Iudiciorum non inutilem statum inueni re, & propè domicilia nostra in prouincijs suis iusticiam potius certam, quam incertam per singulas conuentiones, cum dispendio rerum nostrarum & valetudinis discrimine emendicare, nec tamen cum impensarum curarumq; maximarum molestijs eam inuestigare nec assequi. Quæ grauamina ipse vidi Varsouiæ seruitutis plena, ac vt è multis vnum adferram, vidi inq; Nobilem quendam ad Comicia descendisse, causa experiundi iure cum aduersario suo, satis diu quæsiisse nec inuenisse diuersorium, in quācunque enim diuerteret domum, lectis satis superq; titulis, pro Regni Senatoribus, ac eorū satellicio, pro oratoribusq; externis & legatis terrestribus ac aulicis, foribus inscriptis, holodia autem promptuaria & stabula, pro eorum equis & currubus, more patrio ex officio Marschalci deputata & distributa omnia hospicia repperit, pro tot autem controuertentium ne vnam domum aut Caruaseram, ad tantam frequentiam populorum inuenire potuit. Quare non tantum ab ædibus & hospicijiure prohibitus vbiq; & foco. Sed de stabulis, sub quorum præsepijs lassatus declinare volebat, ab agazonibus fustibus primum fugatus, conuicijs insectatus, & multis probris maledictisq; vexatus, postremo tāq; suspectus exclusus cum ignominia, coactus est cum literis suis, à collo dependentibus, ante ianuam muratę domus, nullis coctis pastus cibarijs, sed arido victu, triobulari duntaxat pane triticeo, ducere noctem intempestam donec superueniens fur, eam cum literis crumenam, pecuniam existimans, dormienti abscidit. Tales sunt litigantium deliciæ & voluptates, quas ex

illa, si dijs

illa, si dijs placet, Comiciorum peregrinatione capere & referre solet Nobilitas nostra, illa potissima Regni porcio, vt non inueniat quo caput suum declinet, verum etiam quæ tantopere prætendat libertatem, more seruorum & nebulonum sic turpissimè traducatur, & extenuatur de Comicijs in Comicia veluti dedita opera extrahitur, vt profundat sua omnia, & tantis tandem affecta incommodis, neq; sibi, neq; patriæ, neq; liberis suis profutura, & militaribus officijs inepta existens in popularem & plebeam conditionem transeat, vt verissimum illud iactatum sit prouerbium. Litis Comitem esse miseriam. Non omnibus enim sumptus annui sufficiunt, & census suppetunt tanti, vt in Comicijs, in tanta caritate annone, & rerum omnium inopia & difficultate, perseuerare possint per totas Conuentiones expectando Iudicia. Et proinde multos hac compulsos egestate & angustijs pressos, ignarosq; negociorum ac litium vidimus iustissimas suas deseruisse causas, & potentioribus de lite cesisse, Deo iustissimo Iudici vindictam vlciscendam permisisse, defatigatos & ære alieno obstrictos, cum execratione & mala imprecatione exacerbatosq; domum redijsse, non reportata neq; obtenta Iusticia, an Deum iustissimum vindicem putamus non vlturum nostras iniusticias, & tantas afflictiones populi sui & maledicta? Qui non tantum transfert Regna propter Iniusticiā, sed etiam seueritate gehennæ & flammis vlciscitur oppressiones pauperum & pupillorum orphanorum. Quorum omnium malorum (si vera fateri licet) nos quoq; magna ex parte sumus autores, ipsi nobis in culpa sumus Equites, cum obedientiam legibus non præstamus, neq; ita viuimus, prout nos in libera & benè constituta Repu-

ta Republica viuere oporteat, ſed vicia in ea, vt morboſ in corpore graſſari permittimus, neq; cito & maturè tantis malis ſuccurrimus, neq; vel conſilia capimus, quibus tanta calamitas, & ſumma noſtra ſeruitus excutiatur, præſertim cum id in manibus noſtris quaſi ſitum eſſe videatur, Regia Maieſtate in omne bonū noſtrum promouendum propenſa vbiq; exiſtente, neq; repugnante aut aduerſante, quominus rationes inueniantur & conſtituantur iudicia expediundarum & extinguendarum omnium controuerſiarum extra Regni Conuentum in prouincijs noſtris.

Circumſpicite enim & cogitate per Deum Immortalem, in quod diſcrimen perueniet Reſpublica ſi in ea Iudicia negligantur, ſi armis potius de re qualibet decertandum & confligendum veniet, ſi ſceleratiſſimis ob impunitatem in fortunas vniuſcuiuſq; inuolādi & in vitā liberè ſæuiendi ianua quaſi aperiatur, ſi inter ſuum & alienū nullū erit diſcrimen, ſi nulli certo ac integrè parta ſua retinere, nēini in pace, ſed in cōtinuo mętu & oppreſſione perpetua viuere licebit? Sed quis non mætuat, inter tam multos viuens ſiccarios & homicidas? Qui multitudine ſeruorum coacta & armis inſtructa ſepti ac ſtipati, ſola impunitatis ſpe, liberè ſine mætu graſſantur, & interficiunt homines veluti peccora, fortunas diripiunt, Iudicia perturbant, & niſi quamprimum frangatur & exterminetur, vel quaſi conſtricta legum Iudicijs comprimatur eorum audacia, breui proculdubio redundatura ad ſeditiones inteſtinas & domeſticas maximas & crudeles, ad interitum vſq; & publicam Reipublicæ perniciem. Neq; enim ob cauſam aliam à Maioribus noſtris inuenta eſſe Iudicia refferuntur (etiam à diuino illo eloquentiæ

parente

parente Cicerone) quam vt perditissimos & scelera- tissimos hõines pænit⁹ extirpemus, vt quos Dei mæt⁹ non mouet, neq; ipsa deterret flagiciorum turpitudo, pęnæ ac supplicij terror in officio contineret (vnius e- nim pæna multorum est mætus) ac proinde Iudicia mala consuetudine sublata vel disoluta, cum summo consensu vestro & Senatus Iudicio grauissimo & ma- ximo tanto maturius constituite, & vna voce liben- tissimis animis approbate, quanto res omnes in deteri- us ferè ad interitum hac tempestate prolabi videmus, Neq; patiamini præcor, aliquam in ea Republica pe- stem atq; improbitatem diutius morari, quam tot tro phæis, tot victorijs, tot virtutum ornamentis maiores nostri decoratam atq; auctam reliquerunt nobis, nam quousq; sinemus tam manifestam immanitatem atq; libidinem non ferendam perditorum hominum inter nos versari? Quam diu isti neq;, facinorosi, prædato- res, direptores & homicidæ, liberum sibi putabunt, in vitam nostram, in fortunas, in dignitatem debacchari? Et adhuc contra hæc seminaria pessima vos Iudicia lõ go intermissa interuallo non instaurabitis? leges ve- stras in lucem, veluti copias præclaras vestraq; præsi- dia & ornamenta exercitus in aciem, non producetis? Ac Iudices tanq; Imperatores petulantiæ eorum, frau dibus & iniquitati non opponetis? victis deniq; iudi- cio & obnoxijs plagas non addetis? & pænas non in- ferretis neq; multiplicabitis? (crescente enim malicia, crescere debet & pæna, & iterata delicta magis puniun tur, iuxta vulgatas Iuris Consultorum Regulas.

Quod si nos delectat ea antiqua à Maioribus tradita, Comicialium iudiciorum consuetudo, iudicio & com- mẽdatione vetustatis comprobata, vt Regia Maiestas tot pro-

47

tis tot prouocationes deffiniat, vt propterea nullam nouam optandam expetendamq́ iudiciorum formam non admittamus, solennes & nos ac religiosos mores obseruemus, tantumque quantum maiores olim nostri iudicio disceptemus, cogitemus plures esse, quibus res familiaris adeò angusta est, vt ad prosequendas in Comicijs lites, nulla suppetat facultas. Sed cur potius ad certos delectos peritos ac prundentes iustissimosq́ Iudices bonos viros tantam controuersiarum dirimendarum molem non deferrimus? Quorum fides, probitasq́ spectata cum ingenij dexteritate & in excutiendis causis, exercitatio ac vsus omnium iudicio probata & testata fuisset. Nam Comicia habent sua negocia, pro temporis ratione, & varietate casuum ac necessitatum Reipublicæ incidentia, & in consultationem cadentia, de quibus liberè Regiam Maiestatem cum Senatu consultare & decernere publica cum autoritate oporteat. An non sufficiet illi cognitio de crimine capitali & grauioribus causis? nō litigantium arbitrio, sed per ordinarios illos Iudices ad decidendum deferendis, quociens casus noui & causæ essent dubiæ vel leges ancipites, vt ille vox legis & sanctissimus interpres explanatorq́ incorruptus (veluti oraculum) existat, publicisq́ tractandis operam eo impensius conferat, tanta causarū multitudine exoneratus, alias autem omnes ciuiles causas & actiones, in fide ac religione deputandorū Iudicum esse deponēdas, naturali æquitate Iurisq́ præscripto sopiendas, vel primarum, si nō omniū prouinciarum Regni Iudicibus, religionis vinculo obligatis esse permittendas, qui in medio palatinatuum quottannis more colloquiorum præsideant, & omnium iniuriarum capitis

& famæ

& famæ actionibus exceptis essent Iudices, vel certis
Senatoribus ex quauis Conuentione deputandis & de-
ligendis Piotrcouiamq; Conuentionis authoritate de-
stinandis, in locum ob multas curias & hospicia satis
aptum, aut terrarum dignitarijs salario & prouentu
competenti ex æquo prouisis, ita vt si fieri possit, nul-
lum deinceps solueret Memoriale, vt ditioribus tenu-
iores euocandi, & ad sumptus non necessarios extra-
hendi amputetur occasio, plurium simul intentandi
actionum, impostoribus vero calumniandi vexandi &
criminationibus falsis circumueniendi, impensarumq;
& litium terrore abradendi aliquid via esset interclu-
sa. O fœlices nos tandem futuros, o fortunatosq;
nimium Nobiles, ac tum demum verè liberos, vbi ta-
lia Iudicia fuissent instituta vel alia quæcunq; modo Iu
sticia reuocetur & pax regnaret in Polonia, sine vitæ
& fortunarum nostrarum dispendio & discrimine, si-
ne Comiciorum peregrinatione, & protractione qua-
uis, quando nemini, quam post Deum immortalem,
Reipublicæ nostræ, & Regi suo fuissemus deuoti de-
uincti & obligati ad inseruiendum, cum nunc in lu-
ctuoso isto tumultu & statu, alieno multorum impe-
rio obsequi & ditioribus inseruire ad nutum cogimur,
vt opera patrocinio & promotione sua nos & fortu-
nas nostras, contra vim & iniurias tueantur & defen-
dant, vel hospicia saltem, aut angulum angustum, pe-
nes se in Comicijs concedant. O rem præclaram & di-
em illustrem illum nobisq; iucundissimum. Quo tãta
cura & mætu tantisq; molestijs fuissemus releuati &
recreati, respiraret profecto patria nostra, & quasi ho
stibus è medio profligatis & depulsis, cum tripudijs ac
incredibili gratulatione plausuq; excitato & reddito,

 exultaret

exultaret summa cum letícia & tropheo gaudioq; triumpharet ingenti expulsa & deturbata Iniusticia & iugo seruitutis acerbo, alijsq; vicijs communem nostram pacem veluti peste, inficientibus turbantibus ac disoluentibus. Redirent aurea secula, vbi cessarent odia, contentiones, discordiæ intestinæ, violentæ oppresśiones, fraudes, compilationes, falsæ obsignationes, homicidia, & reliqua mille impuritatis & flagiciorum omnium genera & grauamina, desiderata aūt religio, pax, libertas, facultates, ac vita ipsa, à rapinis, à præda & interitu esset salua septa & munita, vbi denicq; sub vno principe communibus legibus ex æquo viueremus omnes, prospectum fuisset melius rebus & fortunis nostris, vbi tranquila & paccata fuissent omnia.

De Homicidiis & Pixidibus.

NIsi multorum prudentiśsimorum verbi diuini Ministrorum dictis ac disertorum oratorum scriptis tam publicè quàm priuatim satis superq; fuisset propositum & tractatum de Homicidijs plectendis, iuxta Dei & omnium gentium præscipta, (quid enim luculentius Fricij orationibus quaternis de hoc genere Homicidiorum exaratis?) & ipse quamuis ne mini comparandus, pro loco tantum & officio meo, in hoc celeberrimo cœtu, vulgiq; astante corona, eadem de re paucis perstringerem verbis, vt voluntaria Homicidia pęna Capitis punirentur, sed quia illorum grauiśsimorū virorum persuasiones adhibitæ, nullam vtilitatem audientibus attulisse videntur, ac vix non surdis & clausis auribus præteritas, qua negligentia & incuria effectum, vt multi etiam publicorum consiliorum principes, multa-

pes, multarum rerum gloria clarissimi, & ex ordine isto Legatorum nonnulli virtute excellentes viri, à tractando eo argumento amplius supersedendum sibi duxerint, cum viderent labores suos & conatus etiam fuisse irritos, nec ego obstrepere frustra ociosis dictis necessarium puto. Quamuis cōmoueat plurimum, cū videam nos illos, qui cæteris gentibus, nobilitate, natalium splendore libertatibusq; nostris, ac maximarum rerum gestarum gloria excellere volumus, tanto valore ac præcio computari, vt vilem & brutum equū quingentis & mille aureis, vestesq; & stragula, quibꝰ cooperimur multo præciosius, quam corpora sua ad imaginem Dei effìcta, æstimemus & pensemus. Ideo nec mirum si ob leuissimas iniurias, ita se crudeliter conficiant passim sine numero multi, quanto leuiores propterea videt quisq; sibi propositas pœnas, iam non vt olim apertè decertando, sed fraudibus, & bombardarum ictibus impetendo facile vilis nebulo, præstantissimum quenq; Militem impunè conficere soleat, pluresq; iam hoc machinarum genere interfectos concidisse, in tam modico temporis spacio, quam olim ensibus vel bello per multa sæcula, clarè licet intueri. Nam vbi ad manus ventum fuerit, & gladijs vel viribus decertatur, nemo non facile dirimere & comprimere poterit pugnam & contentionem, semel vero emissam bombardam, quomodo cauere, aut impetum depellere vel obtundere, quo minus feriendo confestim interficiat hominem? Qua Machinamur pernicie, vt nihil promptius est ad interficiendum, ita nihil est iam magis vsitatum, quis enim locus? quis conuentus est aut conuiuium? quo multi sæpe non fuerint crudeliter interempti? adeò inualuit ea pestis feriendi, vt quod te-

terrimum est, in bonorum diuisionibus, limitationibus, ac ad iudicia legittima congressu, omnia ferè loca, bombardarum subito strepitu fulgoris coruscantis in morem strepere, ac horrido vaporis fætore æstuari, magno omnium stupore videmus, ac cum periculo nostro & timore globorum ex machinis magno impetu excussorum multitudinem vbiq; volitari, subito tumultu cuncta repleri, vt iusta profecto esset causa, si non in omnes Homicidas pœnam promulgare & proferre Capitalem vel proscriptionis, in illos saltim, qui pixide, prohibito nimirum Statutis ad deferendum genere armorum, occiderint nobilem, præstito assensu decernere & approbare statuatis, nam Capitali vel infamiæ pœna proposita, quis se non continebit? Quis non potius iure & verbis, quam armis contendet? vel si ne hoc quidem præcibus nostris digna postulantibus obtineũs. Statutum de non deferendis Pixidibus extra belli necessitatem renouetur, & vt exequatur Capitanei prouiderent. Nec iustam existimetis esse, quæ in defensionem deferendarum pixidarum adfertur ratio, ne peritia postea feriendi hostem intercidat, an non possunt, ad certum potius destinatum scopum, arboribus vel sudibus loco hominum propositum & præfixum spicula torquere & globos excutere, propositis etiam victori premijs? potiusq; hoc genere certaminis domi suæ, quam potationibus & ingluuie se oblectari, sicut in Germania vidimus, talia passim exerceri certamina, omnesq; ex prætorum etiam edicto plures bombardas habere, non tamen illas extra belli & certaminis seu exercicij præmissi necessitatem defferre, neq; se illis tam crudeliter conficere ac cõtrucidare solere, quia omnibus homicidis propositam

pœnam ca-

pœnam capitis eſſe ſciunt. Et noſtri continerent ſe vitiq; Senatus conſulto promulgato, vt pixide interficiens Nobilem quacunq; ex cauſa, excepto inuaſore domeſtico (cum domus tuta eſſe debet, quàm omni defenſionis genere tueri vnicuiq; conuenit) cittatus ad Iudicium Capitanei vbicunq; deprehenſus, ſupplicio affectus confeſtim pœnas lueret. Hoc communi bono & paci congruere plurimum arbitramur.

De Interregno.

ETſi autem rationes & conſilia pro tenuitate ingenij ſui oſtendimus, veluti præſentiſsima remedia, quæ languentem ac fluctuantem, iamq; in præceps ruentem Rempublicam ſaluti reddere poſſunt, & ſubleuare in extremo poſitam periculo, nullam tamen cogitantibus adhuc nobis aliam tam neceſſariam contēplamur rationem tuendæ communis ſalutis, niſi & in hoc vnum ſolum toti incumbamus. Vnde periculum maius imminere nobis videmus, in quo ſtatum vniuerſum oēs prudentes, quibus libertatis ac ſalutis aliqua ineſt cura, conſiſtere arbitrantur, in morte nimirum (quæ procul abſit) Sereniſsimi Regis noſtri & electione futuri. Nemo enim eſt ſanæ mentis, qui mortem ipſius magnarum noſtrarum calamitatum futuram cauſam negetꝰ Qui non intelligat ſua ſalute contineri noſtram, ac ex vnius ſolius vita pendere omnium noſtram, vel vt expreſsius dicam. Principium & finem omnium malorum noſtrorum (quod dij prohibeant) mortem Regis eſſe, ſi abſq; declarato & ambiguo decedat ſucceſſore, Quæ pericula & procellas impendentes, mirum in modum, quam non circumſpicimus, vel ſi præuidemus, cur anticipare & auertere

illa imminentia pericula negligimus? Cur malorum futurorum conſideratione non cõmouemur? Omnes conditionem afflictæ Reipublicæ deteſtamur, omnes ſaluam cupimus. Nemo eſt qui egrotantem ſubleuare, vel in melius corrigere, aut deniqꝫ periclitanti, opem celeri quaſi curſu afferre properaret? vniuerſa cõſulto negligentibus atqꝫ prætereuntibus nobis. Nam quis animo ſuo conſiderare non poteſt, qualis ordo, quæ condicio Reipublicæ ſub Interregno eſt futura? Nam qui indicendæ Electioni aut conuocandarum prouinciarum facultatem habeat expreſſam, definitum non habemus, vel an tempus ſupereſt Electioni? vbi ex omnibus Regni partibus finitimæ immaniſsimæ gentes primum Orientis plagam incolentes Turci horribili apparatu inſurgentes, ac ferociſsimi Scithæ copijs referti maximis, ad intima vſqꝫ percurrentes, & incendia funeſtiſsima ac vaſtationes populationeſqꝫ horrendiſsimas, vna cum Valachis inferentes. Ab Aquilone deinde Moſchi gens nobis infenſa, magnis & longe amplioribus quam vnꝗ̃ copijs aduerſus Lithuaniam prodeuntes. Ab Occaſu Germani, magno facto impetu Pruſsiam vel Regnum inuadentes. A Meridie Vngaricum ſuis præfectis magna vi & celeritate, in perniciẽ noſtram oẽs quaſi conſpirati accelerarent, & in medio quaſi concluſos opprimerent. Nam omnia fœliciter olim iacta fœdera pacis, vnica ipſa morte fuiſſent diſſoluta & finita, quibus autem prius reſiſtendum foret hoſtibus? in quam potiſsimum igitur partem eſſet incumbendum? vel quis ad obſiſtendum & auertendũ pericula primus tunc induet arma? ad quem omnes feſtinando ferantur & inclinarent, ad quem confluerẽt, cuius imperio & autoritati cæteri obſequantur, ad cu-

ius deniqꝫ

ius deniqꝫ mandata parati & expediti essent ad omnē belli impetum sustinendum durante Interregno? aut suscipienti patrocinium aut expeditionem bellicam, an obsequentes habebit omnes stabilesqꝫ & concordes? Quomodo bonum regimen, aut nouam constituet Electionem? in tanta animorum disparitate ac discrepantia non assentientibus multis, dissentientibus autem & diuersa sentientibus plerisqꝫ. Si enim inimiciciæ, contentiones & homicidia nullo timore nunc grassantur, licencia & omnis iniquitas abundat: Quid sperandum boni, fractis & solutis legibus, & capite, (proh dolor) pijssimi Regis concidente? quam subita rerum omnium esset mutatio confusio atqꝫ perturbatio? horret animus reminisci. Nam qualis nobis rerū apparatus benè nouimus, quibus loco armorum nunc splendidissimus vestium nitor, aurum filatum pecuniæ in luxum erogatæ non multis suppettunt, Tesaurus publicus nullus, quo stipendia militibus adimpleri & persolui possint, & commeatus summa inopia, deposita & intermissa diuturna pace bellicarum rerū disciplina, & studia rei militaris oblita sunt & obsoleta, vt vix tot è millibus vnum reperias, qui castra rectè ponere aut munire sciat, ad turpia potius omnes priuata lucra, & propriam vtilitatem conuersi confugimus, ambitione vana & fastu turgido æstuantes, inter delicias luxum & epularum apparatum, liberalē potationem atqꝫ circa ingluuiem versamur, alijsqꝫ in Rebus turpibus & inhonestis, rerum obliti omnium, nulla correpti verecundia aut pudore, sine Deorum Immortalium timore, contemptaqꝫ legum & magistratus authoritate, scelera sceleribus accumulando libere ac scientes in omne genus turpitudinis proruim⁹,

quæstus ac

quæstus ac lucri sordidi gratia diuiciarum causa, facultatum ac dignitatis. Neminem conspirantem nobiscum, neminem fœdere coniunctum ex vicinis habemus, partes nostras confouentem, qui laborantibus bello, mutuum nobis auxilium impendere velit, his maximè temporibus dubijs & periculosis, plures habemus in perniciem nostram conspiratos, qui à fronte & à tergo nobis instant, intentiq; apertis & diductis faucibus expectant omnes occasiones implacabiles assuturi hostes, vt extremis nos inuolutos calamitatibus & armis cladibusq; oppressos ad interitum postremo funditus subuertant, conficiant & exterminent. Et propterea prudentes olim ingentium terrarum domini & Monarchæ, veriti ne quid ipsorum occasu turbarum Rempublicam infestare posit, prospicien̄ futuris periculis, successores sibi probatos deligebant, scribebant & adoptabant, quod & nunc in omnibus ferè Monarchijs benè constitutis obseruatur, vt designatos habeant Monarchas quo huic malo & discordijs internis obuiam iretur, & communi vtilitati, ocio & paci consuleretur. Quapropter accelerate quam primum & vos Equites, nihil promptitudinis nihil studij obmittentes, vt hac in conuentione modum, formam, instituendi Regis, cum autoritate voluntate & assensu Regiæ Maiestatis, iudicio Senatorum grauissimo, & communibus sententijs vestris præscribatis, ne hac vtilissima parte neglecta, & vosmet ipsos, & nos liberosq; nostros fortunasq; omnium, in extremum exitium ac discrimen calamitatemq; ingentem adducatis. Et Regni principatus nationum potentissimarum, & prouinciæ in extremo positæ periculo, & defensione destitutæ, in plurimas partes (quod Dij prohibeant

Immorta-

Immortales) ſcindantur, & à corpore ſuo ſicut olim Sleſia, deſperata ſalute, timore vel mætu impulſæ, & ſeditionibus diſcordijſqꝫ inteſtinis diſiectæ & collapſæ deficiant. Ego hac in re quid ſenſero, poſtea non grauatim ſententiam quoque meam proferre non dubitabo.

De Electione Regis Libera.

MAgna hæc laus eſt, nec contemnenda libertas noſtra Equites, quibus neqꝫ ſucceſsionis iure, neqꝫ hæreditario Rex declaratur & præficitur. Sed per liberam Electionem, ſuffragijs Senatorum, & totius Nobilitatis voluntate & aſſenſu, eligitur & cõſtituit͞ in Comicijs Regni per Senatores vacante Regno indicendis, ita vt Rege defuncto ad nos tanqꝫ hæredes, Regnum & Ius conferendi illi⁹ recidere & deuolui videatur, Electuſqꝫ & declaratus Rex nouus, non niſi de manibus noſtris, ad vitam duntaxat ſuam Regnum ſuſcipiat. Cui nec prius parere aut obedire tenemur, niſi inauguratus, Iura omnia noſtra, ac omniũ Regnicolarum priuilegia, libertates, literas, immunitates iuſtas & legittimas omnino ſe ratas habiturum, ſeruaturum defenſurum & executurum, omniaqꝫ inique ab eodẽ Regno abalienata atqꝫ diſtracta, pro viribus ſuis recuperaturum, & ad vnionem Regni agregaturum, nec imminuturum. Sed aucturum potius, & quoad poterit prolaturum eſſe iuramento obſtringat & confirmet, ac literis ſuis idipſum teſtetur. Cuius indicendæ Electioni, quia omnibus Senatoribus & non certis perſonis cõceſſa ſit facultas, p̄ſtaretqꝫ vnum, duos, vel tres eligere & hac prærogatiua inſignire (ſegnius enim expediunt commiſſa negotia plures) ad indicendam confeſtim Conuentionem, & conuocãdos properè Senatores & Nobiles. Niſi conſuetudinẽ & morẽ antiquum pro lege potius obſeruandum ducerẽ & appro-

 barem ma-

barem magis esse sequendũ (neq; eñ autoritates maiorũ sunt reprobandæ, & consuetudo plerunque vincit legem, vt Iuris consulti docent.) Quam consuetudinem etiam declaratam fuisse per Serenissimum olim Regem Sigismundum, in Conuentu Regni generali Cracouieñ Anno 1530. his verbis planum est. Quotiescunque Regem decedere, & Regnum vacare, aut Electionẽ quomodocunq; celebrari cõtigerit, Dñi Consiliarij vtriusq; ordinis, anteq; ad Electionem procedãt, prius iuxta veterem consuetudinem, Conuentũ Electionis generalẽ statuant, & illum vniuersis Regnicolis & dominijs, mẽbris & ordinibus Regni in tẽpore declarent, ac Electionẽ in eodẽ Conuentu celebrent.

Ac postea in Conuentione alia Piotrcouiẽsi, anno 1538. Senatus quoq; consultum, in hæc scriptum exta tverba, vt si quid de Rege Poloniæ factum sit, eumq; ex vita decedere contigerit, secundum veterem morem consuetudinemq; & statuta Regni, Generalia Comicia edicantur, ad nouum eligendum Regem, fiatq; Electio Regis libera, ita vt ex omnium Regni, Senatorum Nobiliumq;, quicunq; Comicia illa obierint, eisq; interfuerint consensu & voluntate nouus Rex eligat & denunctietur. Ex qua declaratione tam dilucida manifestè apparet, oẽs Senatores habere vim & potestatem indicendæ ac intimandæ Electionis & conuocandæ Conuentionis, idq; deposita statim mora, modo supesset tẽpus in tanta finitimorũ, qua vndiq; circũfusi sumus hostium turba statuendi & approbandi Regẽ.

Quod si vero de personis certis ad Regnũ eligendis vel creandis, siue nunc siue postea decernere aliquãdo cõtigerit, Serenissimo nostro Principe (quẽ Deus diutissimè seruet nobis superstitem) ab humanis sine prole descendẽte, Maiorum nostrorum sapientissimorum virorum exẽpla, quęso, ante oculos proponite vobis. Quibus quãtum be-

nedixit De-

nedixit Deus, illorum acta & fęlices sepe successus probè testantur, qui in eiusmodi electionibus non tātum accessiones ampliādi Regni sui spectabant, sed ex infensissimis inimicis pro charitate Christiana, stabiles amicos, firmata eorũ beneuolentia sibi reddere valde cõsultissimum esse iudicabant, vel inde perspicere licet, quod Austriaco Principe obmisso iam penè ad Regnum vocato & ascito, quia nihil de suis prouincijs adijcere, neq; fines Regni prolatare poterat, sub iugo Imperij Germaniæ solus existens. Masouiæ ac Slesiæ etiā Principibus semper pręter missis, quos quieto iure ad Regnum iā pertinuisse nouerant, præpotẽtiorem absolutæ potestatis & prouinciarum suarum Dominum & Ducẽ Magnum Lithuaniæ prætulerint, delato illi Regno, ex hoste maximo, fidelem & firmissimũ defensorem, & ex Ducatu suo amplissimo ad ducenta miliaria Germanica protenso, propagatiõem Imperij sui fecerint, ex æthnico Duce, Christianum Regẽ, vna cum sua tota gẽte sacro tinctũ baptismate, ad fidei lumen perduxerint, ad suas deniq; libertates, depulsa seruitute, ad fraternitatis & consanguineitatis consortia & in Regni ipsum corpus vnionẽq; receperint. Quid prudenti⁹ excogitari potuit? Quid vtilius, aut deniq; charitati Christianæ proximius? quā fidem Christianam, qua nihil magis salutiferũ, quam libertatẽ, qua nihil gloriosius ac præciosius? Quam ipsam deniq; patriam, qua nihil charius, nihil amabilius est, proximis suis fraternè communicare & impartiri? ex hostib⁹ preterea acerbis, necessarios & amicos conciliando, & ad centũ, vel ad sexaginta millia Equitũ pro subsidio cõmuni ad omnem belli necessitatem & impetus sustinẽdos & viribus communib⁹ ꝓpulsandos fidos habere socios comparatos? Quæ maiorum consilia vti salubria, dignum arbitramur, vt amplectamini, vt si diuino consilio ac decre-

to, Regnum vacare quomodolibet contigerit, talem similiter queramus qui ad vires nostras augendas, de suo quãplurimum addere & adiungere possit, & loco acerbissimi inimici validissimꝰ defensor & propugnator ac Monarcha esset omniũ iudicio iudicatus, repetitaq; collati in se beneficij memoria, affectum nostrum, obseruantiã, & propẽsionem, gratitudine sua, more aliorum Regum nostrorum studeret compensare, Regno vtilis & proficuus plurimũ existẽs. Qualẽ opulentissimũ Magnum Moschorũ Ducẽ esse scimus, & vicinum habemus, dominatu, imperio, diuiciarum copia, & magna equitum exercitu abundantem, gloria belli excellẽtem, omni apparatu rerum splendidũ atq; toto orbe fama illustrem, duos habẽtem filios, quorũ iuniorẽ melioris esse institutionis & moribus suauioribus præditum, robustoq; & valido corpore, quem vti moderatiorem benigniorem que à patre suo postulandum suaderem, certis conditionibus in hunc modum datis & acceptis, vt restitutis inprimis, Smolensi, Plescouiensi & Nouogrodensi Ducatibus, reliquas patrimonij sui opes & ditiones, inter filios prędictos per medium diuideret, & illã dimidiam partem natu minori filio assignatam, tandem Regno incorporaret, cum altera vero medietate, filium ętate prouectiorem (qui professus fertur esse Tyrrãnus) subesse & parere Regno, tanq; fidum & constantem Feudarium & Ducem Regni, facto omagio, ad instar Ducis Prussiæ, decerneret (ne inter se tempore procendente contendant vel dissideant) vt si stirpe virili deficiente decederet, ad Regnum pars illa residua pleno iure deueniret, & in omni aduersitate, pro maximis suis facultatibus & viribus, quemadmodum olim Vitholdus Dux, Regnũ iuuare, illi constanter assistere & adherere, societatemq; perpetuam, fœdera inita, & fidem seruare esset obligatus & obstrictus.

& obſtrictus. Qui ſi viuente Sereniſsimo Rege noſtro,ac
ipſo concedente ac permittente ad Regnum receptus &
inauguratus fuiſſet,nullam poteſtatem, nullum imperiū
aut iuriſditionem haberet, quo ad viueret & concederet
alter,prout & modernus Princeps patre ſuo viuente fuit
coronatus,abſtinuit tamē ab omni regimine. Interim ve
ro vtilibus & honeſtis in Regno enutritus præceptis inſti
tutiſq; & legibus patriæ imbueret̃ & lingua, filijs noſtris
illi inſeruientibus,& de virtute in virtutem creſcentibus,
prouiſionem conſtituendam in Caſtro aliquo Regni in
Ruſsia præſertim habiturus, pro ſuſtentatione ſua, ve-
luti Regis filius,liberalitate quoq; paterna & gazis ſufful
tus,& peccunijs adiutus,Pleſcouiēſem,Smolēſem,Nouo-
grodieñ ditionē ꝑ p̃fectos Polōos Nobiles adminiſtraret,
& prouentus caperet annuos pro ęducatione ſua,quę nul
li magis congruit,quam Principi. Cuius doctrinam & ſa
pientiam decet omnibus prodeſſe ſubiectis. Nam Ierobo
am legitur decem amiſiſſe Regna,quę ſuus ſibi reliquerat
pater,per ſuam imprudentiam, & teſte Philoſopho, Im-
poſibile eſt prudētem non eſſe bonum. Ideo Regē malè in
ſtitutum, veriſsimè Policrates dixit, Aſinum Coronatū.
Sed ad propoſitum redeo. Ex qua acceſsione Moſchouiæ
tam ampliſsima, Regnum noſtrum tanta potentia pote-
ſtate & magnitudine fuiſſet adauctum, tanta amplitudi-
ne & ambitu dilatatum,quantum in orbe Regnum nullū
tam latiſsimos habens terminos & fines. An Gręcia tam
multis adhuc abundans Chriſtianis, ad hanc Monarchiā
& ſocietatem inuita concederet? An Valachia Gręcā pro
feſſa fidem, vltra Turcorum tyrranno tributa pendendo
ſeruiret? & aliæ eiuſdem profeſsionis prouinciæ plurimę.
An Turcis in Europa tantæ iam vires fuiſſent vindicandi
aut auferendi aliquam à ſe deficientem & nobis ſponte pa

rentem & obsequentem nobiscumq́ defensionem cōmunem ferentem prouinciam? An Liuonia non fuisset pacatior? An Tartarorum colluuio, expeditione militum aliquoties facta, non potuisset propelli? Quo enim Mosci, nisi in hostes nostros vires suas & arma illa conuerterent? quibus nobiscum hactenus fortiter dimicarunt, pari nonnunq́ & ambiguo euentu, nunc nobis nunc illis arridente & aspirante fortuna, magna sepius multitudine hominū inter se concisa, & ingenti cęde edita, plurimis captiuis abductis? Quid si tantæ coniunctæ simul vires fuissent & cōtractæ, in vnamq́ societatem conspiratæ & coactæ tremēdus credite Equites ac formidabilis hic esset Rex & magnanimus, omnem fortitudinem inimicorum Christi & suorum, Deo adiuuante contriturus? An defuisset nobis ad conducendum milites stipendium? Moschouia pecunias suppeditante, & pro seruitute sua & debito expeditionem bellicam sustinente (nam tributo obnoxia suis moribus legibus & institutis degeret) ne postea libertatibus inasueta, deposita memoria beneficiorū, ingratam se nobis ostenderet. Desinunt enī homines hominibꝰ benefacere, iuxta cōmune dictū, cum semel inciderint in ingratos.

Quod si hanc sententiam à me prolatam aduersamini, nec parum vtilem, sed suspectam & dificiliorem esse animaduertitis, Cæsaris Maximiliani filium de Regum nostrorum sanctissimorum Poloniæ cretū sanguine, ad vos in Regis filium, animis propensis, & vnanimi cum Regię Maiestatis consensu, assumite, vt ab ineunte ætate, moribus, ac legibus institutus nostris, cū dignitate & imperio nobis pręesse possit, non alia conditione, quam restituta & adiudicata nobis, & ad Regnum adiecta tota Slesia per suum parentē, vel ea prouincia Cæsar pro sorte quasi paterna filium contentare potest, vt dotis veluti nomine haberet, quod

beret, quod

beret,quod ad nos inferret. Et cūm Boemis Cæſar certis pactis de ea conueniret, nam ad Pyaſtum Cruſuicieñ difi cilis via, his turbulentis temporibus, cum nec ſimilis illi inueniatur, nec ambicioni eſſet finis vllus, cuius cauſa te‑ ſte Philoſopho ipſo, plurimæ ſeditiones oriuntur, Reipu‑ blicæ exicioſæ, de honoribus enim non quilibet, ſed poten tiſsimi quicq; contendunt, grauecq;, Democritus dixit, re‑ gi à deteriore. Necq; vos commoueant aut abducant, ad hunc caſum detorta illa ſacra Deutoronomij verba, De medio fratrum tuorum conſtitues tibi Regem, nec præ‑ ficere tibi potes alienum, qui non eſt frater tuus &c. Iu‑ dei enim neminem appellabant fratrem, à ſua fide & reli gione alienum, quos æthnicos potius, publicanos, & pec‑ catores, & alienigenas cognominabant, cum quibus nec conuerſari licitum ſibi fore arbitrabantur, multo minus Regem creare aut præficere ſibi poterant, niſi ex indige‑ na, qui natione & religionis profeſsiōe Iudeus fuiſſet. Et mos eſt ſcripturæ ſanctę peculiaris, eiuſdem religionis ho mines vocare fratres, quo ſenſu & Chriſtus indubitatus Seruator noſter, ſanctæ & intemeratæ virginis Mariæ, cū vnicus eſſet filius, nec fratrem haberet, apud Ioannē Euā‑ geliſtam in ſeptimo capite, à fratribus appellatus illis ver bis, dixerunt ad illum fratres illius: Tranſi hinc & vade. Ita Laban & Iacob fratres, Ita Abrahā & Loth, & in alijs pluribus ſacræ Bibliæ locis, ſe mutuo tā Iudei q̄ Chriſti‑ ani fratris nomine ſalutant, ac Chriſtus ipſe, noſter ſalutis auctor, omnes fratres vocat, qui ſui patris cæleſtis volun‑ tatem operantur. Sic & Doctor gentium Paulus fratres omnes appellat. Sed iam tandem comprimenda & cohibē da eſt oratio, ſufficiatcq; mihi, pluribus adhuc min⁹ dignis ommiſsis, ea precipua ſaltem retuliſſe & prędixiſſe vobis, pro mea in vos obſeruantia fraterna & in patriam amo‑ re, quæ

re, quæ vos animo voluentes ac repetentes, omni adhibita diligentia & cura, cum summaque promptitudine & celeritate, vel ijs remedijs per me ostensis mederi, vel nostris reiectis & spretis, aut immutatis consilijs, patriæ suæ ægrotanti magis proficuam & vtiliorem medicinam (hoc modico quod iam superest interuallo, securi ad radicē apposita) adhibere festinabitis, dum tempus est consultandi ac commodum, dum ratio locum habet, & res nostræ aliquantulum in portu adhuc sunt quietæ & tranquillæ, ne postea insurgente tempestate, summis veluti concitatæ fluctib⁹, subito scilicet inuadente nos tumultu, ingruentibusque futuris bellis, intestinisque seditionibus, discordijs, contentionibusque mutuis inualescentibus, veluti magno aliquo impetu & turbinibus primum agitati & vexati, postea sacris publicisque ac priuatis in prædam expositis rebus nostris, ipsi plurimis ad extremum oppressi cladibus & internitione ad vnum omnes (quod dij omen iniquum auertant) pereamus, vel ex tam præclara libertate nostra, ad tristē & infœlicem miserandamque seruitutem redacti, ignominiosè traducamur. Quod ne eueniat, Nunc animis op⁹ est Equites, nunc pectore firmo. Fata viam inuenient.

TV AVTEM DOMINE ACcelera & Salua nos. PERIMVS.

SENECA.

Quotidie posterior deterior dies.

STATIVS.

Dubiis in rebus, peßimus augur eſt timor.

Typis Mathiæ Wirzbistæ, S.R.M. Typographi.

1572.